

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр
на тему:

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ КЛУБНОГО ТИПУ

Виконала студентка II курсу,
Групи МКД-11-22з
Спеціальності: 028 Менеджмент
соціокультурної діяльності
Заярна Владислава Юріївна
Керівник: кандидат філософських наук,
доцент
Головач Н. М.
Рецензент: доктор культурології
Кривошея Т.О.

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 5 від листопада 22 листопада 2023 р.
в.о. завідувача кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
_____ Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА

АНОТАЦІЯ

Заярна В. Ю. Національно-патріотичне виховання в закладах культури клубного типу. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Об'єкт дослідження: національно-патріотичне виховання в контексті сучасних соціокультурних перетворень.

Предмет дослідження: національно-патріотичне виховання в закладах культури клубного типу в сучасних умовах розвитку українського суспільства.

Мета дослідження: проаналізувати та розкрити особливості національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління в закладах культури клубного типу в сучасних умовах розвитку суспільства.

У кваліфікаційній роботі розкрито сутність та складові національно-патріотичного виховання та охарактеризовано її нормативно-правову базу. Разом з тим розкриті особливості національно-патріотичного виховання в закладах культури та проаналізовано гібридні війни і загрози в культурному просторі України. Автором проведено моніторинг діяльності комунального закладу «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради, зокрема з національно-патріотичного виховання та запропоновані сучасні форми, серед яких віртуальні екскурсії, перегляд та обговорення фоторепортажів тощо та надані рекомендації стосовно впровадження в роботу гуртків нових форм, які б сприяли національно - патріотичному вихованню дітей та запропоновано реалізувати мистецький проект «Жовто-блакитна країна» для дітей з метою розвитку інтересу до української культурної спадщини та виховання патріотичного духу.

Ключові слова: соціокультурний простір, національно-патріотичне виховання, заклади культури клубного типу.

ABSTRACTS

Zayarna V. Y. National-patriotic education in club-type cultural institutions. - Qualification work in the form of a manuscript.

Object of research: national-patriotic education in the context of modern socio-cultural transformations.

Subject of the study: national-patriotic education in club-type cultural institutions in the modern conditions of development of Ukrainian society.

Purpose of the study: to analyze and reveal the peculiarities of national and patriotic education of the younger generation in club-type cultural institutions in the current conditions of society development.

The qualification work reveals the essence and components of national-patriotic education and characterizes its regulatory framework. At the same time, the peculiarities of national-patriotic education in cultural institutions are revealed and hybrid wars and threats in the cultural space of Ukraine are analyzed. The author monitored the activities of the municipal institution «Cultural and Artistic Center» of the Lipiansk Village Council, in particular, on national-patriotic education and proposed modern forms, including virtual excursions, viewing and discussing photo reports, etc. and provided recommendations for the introduction of new forms in the work of clubs that would promote national-patriotic education of children and proposed to implement the art project «Yellow-Blue Country» for children to develop interest in Ukrainian cultural heritage.

Keywords: socio-cultural space, national-patriotic education, club-type cultural institutions.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	
1.1. Сутність та складові національно-патріотичного виховання	9
1.2. Нормативно-правова база національно-патріотичного виховання	20
Висновок до першого розділу.	29
РОЗДІЛ II. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ І ВОЄН	
2.1. Особливості національно-патріотичного виховання в закладах культури	32
2.2. Гібридні війни і загрози в соціокультурному просторі України	45
Висновок до другого розділу.	51
РОЗДІЛ III. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ КЛУБНОГО ТИПУ (НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ЦЕНТР ЛИП'ЯНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ»)	
3.1. Функціонування комунального закладу «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради в контексті соціокультурних перетворень	54
3.2. Впровадження сучасних форм роботи з національно-патріотичного виховання в «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради	65
Висновок до третього розділу	74
ВИСНОВКИ.	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Актуальність дослідження. Національно-патріотичне виховання є складовою виховного процесу підростаючого покоління та діяльністю, спрямованою на формування національної ідентичності, а різноманітність і неоднозначність розуміння патріотизму пояснюється його багатим змістом і різноманітністю форм прояву.

Проте кожна нація, в тому числі й українці, виробила власну національну систему виховання, яка є тим підґрунтям, на якому у кожного покоління формується національна ідентичність та патріотичні почуття українців, що є актуальним нині, коли існує загроза потрапляння під вплив іншої держави тощо, а відтак виникає необхідність посилення національно-патріотичного виховання підростаючого покоління на основі національних та європейських цінностей.

У національно-патріотичному вихованні підростаючого покоління вагоме значення має планомірна робота закладів культури, зокрема бібліотек, музеїв, музичних шкіл, клубів, які створюють сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання. Проте особлива роль у національно-патріотичному вихованні відводиться закладам культури клубного типу, а ефективність їхньої роботи залежить від форм і методів, які мають у процесі виховання враховувати національну історію, культуру, мову тощо. Водночас підготовка таких заходів вимагає від клубних працівників високого професіоналізму.

Разом з тим, все більшого значення набуває розробка механізмів протидії гібридним війнам та загрозам, у тому числі в культурній сфері, а тому особливу увагу слід приділяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління, що дозволить захистити країну від зовнішнього впливу країни-агресора.

А тому і набуває актуальності дослідження тенденцій національно-патріотичного виховання в закладах культури клубного типу в умовах сучасних загроз і викликів.

Мета роботи проаналізувати та розкрити особливості національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління в закладах культури клубного типу в сучасних умовах розвитку суспільства.

Завдання роботи:

- розкрити сутність та складові національно-патріотичного виховання;
- охарактеризувати нормативно-правову базу національно-патріотичного виховання;
- розкрити особливості національно-патріотичного виховання в закладах культури;
- проаналізувати гібридні війни і загрози в соціокультурному просторі України;
- охарактеризувати функціонування комунального закладу «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради в контексті соціокультурних перетворень;
- розкрити впровадження сучасних форм роботи з національно-патріотичного виховання в «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради.

Об'єкт дослідження – національно-патріотичне виховання в контексті сучасних соціокультурних перетворень.

Предмет дослідження – національно-патріотичне виховання в закладах культури клубного типу в сучасних умовах розвитку українського суспільства.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі були використані метод компаративного аналізу, який дозволив проаналізувати сутність і складові національно-патріотичного виховання та дослідити його нормативно-правову базу; інституціональний і функціональний аналіз для дослідження функціонування закладів культури та їх ролі у національно-патріотичного виховання та оцінити гібридні загрози у культурному просторі, а також функціонування «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради; загально логічний, що передбачає поділ матеріалу на частини з метою їх самостійного вивчення та об'єднання їх в єдине ціле.

Джерельна база та стан наукової розробленості теми.

Дослідженню національно-патріотичному вихованню присвячені праці таких науковців як І. О. Агалець, Н. В. Бондаренко, С.В. Косянчук, Н. Матвіюк, які досліджували розвиток національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів, а В. Стрілько аналізувала українське національно-патріотичне виховання в нормативно-правових актах України.

А.А. Кравцов вивчав національно-патріотичне виховання в країнах далекого сходу, а О.В. Джус національно-патріотичне виховання дітей та молоді в українській діаспорі.

Натомість І.Г. Карпова, Д. Маринич досліджували національно-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах та роль закладів та установ культури в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді.

Між тим, Т. Вовк, О.В. Горічева, Л.Г. Макогон, В.Л.Янковенко вивчали роль українського музичного мистецтва у формуванні патріотизму, зокрема на музичних заняттях та український музичний фольклор як засіб національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

У свою чергу, Т. Рева, О.В. Соцька охарактеризували сутність та аспекти взаємодії гібридних загроз та гібридних війн та гібридну війну через призму культури.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у постановці проблеми дослідження, виявленні особливостей національно-патріотичного виховання в закладах культури в контексті гібридних загроз і воєн та пропозицій впровадження сучасних форм роботи з національно-патріотичного виховання в Культурно-мистецький центр Лип'янської сільської ради.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці пропозицій впровадження сучасних форм роботи з національно-патріотичного виховання в Культурно-мистецький центр Лип'янської сільської ради, а також матеріали проведеного дослідження можуть бути використані у подальших дослідженнях вивчення національно-патріотичного виховання в закладах культури клубного типу.

Апробацію результатів дослідження було здійснено шляхом оприлюднення досягнутих результатів на VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» 2 листопада 2023 року, тема доповіді «Формування національно-патріотичного виховання молодого покоління в закладах культури клубного типу».

Структура та обсяг магістерської роботи обумовлені метою та його завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають у себе 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (86 од.). Загальний обсяг магістерського дослідження становить 108 стор.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРТИЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1.1.СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Національно-патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу підростаючого покоління та систематична виховна діяльність, спрямована на формування національної самосвідомості та патріотизму [6, с,7].

Цілями національно-патріотичного виховання є:

- національна самоідентифікація українців;
- засвоєння підростаючим поколінням національно-патріотичних, абсолютних цінностей та духовно-культурних надбань українського народу;
- знання конституційних прав і обов'язків та їх дотримання;
- сприяння єдності українського народу, злагоді в суспільстві тощо [6, с. 9].

Завданнями національно-патріотичного виховання є:

- формування у молодого покоління поваги до Конституції та законів України; шанобливого ставлення до українського народу, культурної та історичної спадщини;
- формування відповідальності та соціальної активності;
- вміння аналізувати політичну ситуацію в Україні, адекватно оцінювати події в країні та світі, визначати власну роль і місце в них;
- стимулювання прагнення до набуття військових знань;
- формування престижу військової служби та її популяризація для захисту України тощо.

Загалом патріотизм розуміють як відданість і любов до Батьківщини, свого народу, готовність до захисту, і це почуття є одним з найважливіших духовних надбань людини [79].

Патріотичне виховання - це систематична виховна діяльність, спрямована на формування у підростаючого покоління почуття патріотизму, тобто поваги до Батьківщини, яка включає:

- формування любові до своєї країни, національної самосвідомості;
- повагу до рідної мови, культури, традицій, природи;
- інтерес до міжнародного спілкування;
- бажання працювати на благо рідної країни, її народу тощо.

Маркерами патріотизму є:

- забезпечення територіальної цілісності та суверенітету України;
- турбота про розвиток на шляху демократичного національного відродження;
- сприяння гармонізації державних, громадських, суспільних та особистих інтересів у повсякденному житті;
- визнання пріоритету суспільних і державних інтересів над особистими;
- готовність служити Україні та ставати на її захист [6, с. 11].

Теоретико-методологічні аспекти патріотичного виховання особистості всебічно розкрито у працях:

- В. Кременя, Ю. Логвиненка (формування національної свідомості та патріотичних цінностей в освітньому середовищі);
- І. Беха, К. Чорної (обґрунтування теоретико-методологічних засад формування громадянина-патріота України);
- К. Ващенко, С. Гончаренко, Т. Ільїна, Н. Мойсеюк, О. Сухомлинська (патріотичне виховання як соціальний феномен та його соціокультурна спрямованість);
- К. Журба, І. Шкільна (проблеми формування національно-культурної ідентичності) та ін. [1, с.69].

Дослідники виділяють такі види патріотизму:

- етнічний патріотизм, який ґрунтується на особистісному ставленні до свого народу, любові до рідної мови, культури, історії тощо;

- державний патріотизм, який ґрунтується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянства;

- територіальний (регіональний) патріотизм, який походить від любові до того місця на землі, де людина народилася [30, с. 171].

На думку Г. Коржа, на рівні особистого життя патріотизм має два виміри:

- ставлення людини до держави, нації як громадянської спільноти, народу;
- ставлення людини до сім'ї, родичів, рідного краю, малої батьківщини.

На думку Г. Корж, пріоритетним напрямом національно-патріотичного виховання має бути громадянське виховання на засадах конституційного патріотизму, що передбачає дотримання рамок Конституції держави, повагу до прав і свобод людини [28, с. 154].

Сьогодні складовими національно-патріотичного виховання є:

- громадянсько-патріотичний;
- духовно-моральний;
- військово-патріотичний;
- екологічний, які відповідають нагальним вимогам і викликам сьогодення.

В. Янковенко зазначає, що до основних напрямів національно-патріотичного виховання належать:

- формування уявлень про сім'ю, родину;
- ознайомлення з традиціями та культурою свого народу;
- виховання любові та поваги до своїх національних особливостей;
- виховання почуття власної гідності як представника своєї нації;
- формування духовно-моральних відносин.

Кожен з цих напрямів стає основним змістом виховної діяльності з підростаючим поколінням і впливатиме на його соціалізацію [83, с. 336].

Між тим, кожна нація, в тому числі й українці, виробила свою національну систему виховання, яка є тим підґрунтям, на якому з покоління в покоління формується національна ідентичність, патріотичні та громадянські почуття українців [6, с.17].

Відповідно, кожна нація має свою історично сформовану систему виховання, яка дозволяє молодому поколінню успадковувати національні традиції, зберігати їх та примножувати кращі національні, духовні, культурні та історичні надбання нації.

За останні роки в Україні створено нові концепції, прийнято нормативні документи, які визначають головну мету національної освіти, стратегічні завдання та пріоритетні напрями її реформування. На думку І. Карпової, головним принципом національного виховання є виховання національної самосвідомості, що включає в себе:

- усвідомлення молодими людьми своєї етнічної спільноти;
- усвідомлення національних цінностей, а саме мови, культури;
- відчуття причетності до розбудови національної державності;
- утвердження власної національної гідності, внутрішньої свободи, гордості за свою землю [21].

Науковці, досліджуючи особливості національно-патріотичного виховання, визначили його стратегії та концепції. Дослідники феномену патріотизму та змісту національно-патріотичного виховання, які спираються на «теорію етнічного ядра» нації, акцентують увагу на національно-культурній, природній, ментальній складових патріотизму та національно-патріотичного виховання. Таке розуміння патріотизму трактується відповідно до романтичної традиції, розвинутої Г. Гердером, Й. Фіхте, Г. Мацціні. Директор Національного науково-дослідного інституту українознавства П. Кононенко вважає, що націоналізм є проявом патріотизму, але історичний досвід доводить, що справжній патріотизм не може бути ні наднаціональним, ні поза національним [28, с. 152].

Відомий український історик Я. Калакура зазначає, що на фальшивій, спотвореній історії не можна виховати справжнього патріота, не можна досягти національного консенсусу. Проте лише вивчення правдивої історії українського народу сприяє формуванню почуттів, які потрібні нації, а саме патріотизму, незламності, любові до рідної землі, поваги до предків, толерантності до інших

етнічних груп тощо. У свою чергу, М. Попович підкреслює, що нації та етноси тим сильніші, чим розвиненіша їхня культура, а це особливо важливо в період зростання міст, урбанізації культури і всього суспільного життя [28, с. 152].

Друга стратегія національно-патріотичного виховання ґрунтується на поглядах, які виступають за формування виключно політичної нації, яка не обов'язково повинна мати українські ознаки. На думку Г. Корж, і перша, і друга стратегії, які наявні в науковій спільноті та сучасній масовій свідомості, ведуть не до усвідомлення органічного зв'язку сучасного життя з історією, а до відчуження від неї, відповідно, сучасність при такому підході не порівнюється з історією, а протиставляється їй [28, с. 153].

Між тим, ідея фундаментального ціннісного порядку, спільного для громадян як однієї країни, так і міждержавних спільнот, лежить в основі концепції «конституційного патріотизму», яка пов'язує патріотизм з конституцією, політичними свободами та відповідними їм інститутами. Як зазначає Г. Корж, конституційний патріотизм, на відміну від партикулярного, етнічного патріотизму, не обмежується «внутрішньою» мораллю, визнає універсальну етику, засновану на загальнолюдських цінностях і правах людини, повазі до прав національних меншин та інших соціальних спільнот, толерантності тощо, а засновником цієї концепції є відомий німецький філософ, теоретик комунікативної демократії Ю. Габермас [28, с. 154].

Відповідно, «конституційний патріотизм», громадянський патріотизм» - це насамперед про те, щоб бути не просто патріотом своєї нації тільки тому, що вона твоя, а про те, щоб бути патріотом «конституції» своєї держави, яка гарантує права і свободи громадян. Це вже не топологічний, етнічний, національний, а передусім політичний патріотизм, який є невід'ємною ознакою політичної нації. Принцип конституційного патріотизму знайшов своє відображення в Хартії основних прав Європейського Союзу (2000). Хартія підтверджує права, що впливають як з конституційних традицій держав-членів, так і зі спільних міжнародних зобов'язань. Європейський Союз докладас зусиль для збереження і розвитку своїх спільних цінностей, а саме забезпечення

свободи, безпеки і справедливості для європейських громадян, поважаючи при цьому різноманітність культур і традицій народів Європи, а також національну ідентичність держав-членів і способи організації їх державної влади [28, с. 154].

Однак, як зазначає А. Кравцов, різноманітність і неоднозначність розуміння патріотизму пояснюється складною природою цього явища, його багатим змістом, різноманітністю форм прояву. Наприклад, у країнах Далекого Сходу національно-патріотичне виховання є важливою складовою гуманітарної політики держави та становить основу виховної роботи навчальних закладів і координується органами державної влади. Традиційне виховання в Японії та Китаї базується на ідеях конфуціанства, що проявляється у повазі до держави і влади, обов'язку, доброзичливості, щирості тощо [30, с. 172].

В Японії з 2006 року, в результаті освітньої реформи та внесення змін до Основного закону про освіту, в школах були запроваджені уроки патріотизму, які мали зміцнити почуття національної гордості, самоповаги та поваги до народних традицій. Японці шанують національні символи, такі як герб, гімн, прапор, національний костюм, який є загальноповсюдним предметом гардеробу [30, с. 172].

Натомість у Китаї, з метою національно-патріотичного виховання, широко використовуються уроки музики. Так, Державний комітет освіти Китайської народної республіки рекомендує для вивчення в загальноосвітніх школах наступні музичні твори:

- Державний гімн;
- «Про Батьківщину»;
- «В єдності – сила»;
- «Немає Китаю без Комуністичної партії» тощо [30, с. 174].

Також у китайському законі «Про освіту» (1995 р.) зазначено, що держава виховує у молоді патріотизм і колективізм, знайомить її з ідеями правової системи, національної оборони, принципом національної єдності. А в 2016 році була прийнята директива в освітній сфері, в якій говориться, що китайські учні та студенти повинні бути ще більш патріотичними і лояльними до партії.

Відповідно, Міністерство освіти закликає, щоб «патріотичне виховання» супроводжувало всі етапи навчання, включаючи вивчення історії, культурної спадщини, відвідування музеїв тощо. Так, в останні роки збільшилася кількість патріотичних матеріалів у ЗМІ та в інтернеті, почастишали патріотичні заклики до молоді в партійних виданнях[30, с. 174].

Також можна безкоштовно відвідувати державні музеї, в тому числі:

- Меморіальний музей Нанкінської різанини;
- Меморіальний музей Ляошенської операції;
- Китайський народний військово-меморіальний музей тощо.

Для просування патріотизму значне місце відводиться заходам під час державних свят:

- День молоді;
- День заснування Китайської Народної Республіки;
- День створення Китайської Народної Республіки тощо.

А. Кравцов підкреслює, що в Китаї національно-патріотичне виховання є пріоритетним завданням держави і переслідує головну мету виховання молоді відповідно до політики партії і держави, тим самим спрямовуючи всю роботу на формування соціалістичного духу з «китайською специфікою» [30, с. 174].

Водночас центром національно-патріотичного виховання в українській діаспорі була Спілка української молоді, діяльність якої висвітлена в роботах:

- Є. Жарського «Виховні цілі»;
- З. Саган «Українська культура, традиції та звичаї як виховний засіб», «Український патріотизм та лояльність до країн поселення у виховній роботі юнацтва»;
- Я. Чумак «Виховні проблеми» тощо [14, с. 79].

Пошуки виховного ідеалу в діаспорі знайшли відображення в українській виховній системі, затвердженій Першим світовим конгресом вільних українців у 1967 р., ґрунтовний аналіз якої представлений у творчій спадщині А. Горохович, зокрема її праці «Батьки і діти», що стала порадиником українським батькам у

діаспорі, як виховати національно свідому дитину, і аж тричі перевидавалася, в тому числі і в незалежній Україні в 1992 р. [14, с. 79].

Сьогодні національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання молоді набуває в Україні першочергового значення, оскільки попереднім поколінням українців прищеплювалося почуття національної меншовартості і вони були позбавлені всіх ознак духовної - культурної незалежності, а на сучасному етапі розвитку України, існує загроза втрати державної незалежності та потрапляння під вплив іншої держави, необхідно посилювати патріотичне виховання молодого покоління.

Водночас І. Карпова наголошує, що з раннього віку діти повинні виховуватися рідною мовою через фольклор, мистецтво, українську літературу, разом з батьками долучатися до національних традицій і звичаїв, але при цьому знати, що найвищими цінностями для кожної людини, в сучасних умовах, мають бути, поряд з національними і духовними, загальнолюдські цінності [21].

Однак для патріотичного виховання, на думку В. Янковенко, важливо правильно визначити вік, у якому стає можливим активне формування патріотичних почуттів у дітей, а сприятливим часом для початку систематичного національно-патріотичного виховання є середній дошкільний вік, у цей час підвищується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ [83, с. 337].

У свою чергу, дослідники зазначають, що музичне мистецтво посідає особливе місце у вихованні дитячого патріотизму, оскільки воно є основою духовного життя суспільства і слугує джерелом:

- виховання історичної пам'яті;
- пізнання народних традицій;
- формування національної ідеї, прагнення до людяності, свободи, патріотизму та любові до України, до батьків, родини [11, с. 473].

На думку О. Горічевої, роль музики у патріотичному вихованні дітей неоціненна, і саме школа повинна перетворити музичне мистецтво на важливий чинник патріотичного виховання [11, с. 473].

Слід зазначити, що в багатьох дослідженнях сучасних педагогів-музикантів, зокрема О. Апраксіної, Л. Масол, С. Мельничука, В. Ражник, Л. Хлебнікової та інших, підкреслюється особлива роль музичного мистецтва в духовному, національному та естетичному становленні молоді, що впливає на внутрішній світ людини, викликає емоційні переживання, співчуття, розуміння та є дієвим засобом у формуванні національної свідомості та патріотизму [36].

У свою чергу, музичний фольклор є важливим підґрунтям для виховання національної свідомості молоді, оскільки українська патріотична пісня відображає незламний дух українського народу та сприяє патріотичному вихованню молоді, адже історичні пісні відображають історію боротьби українського народу за незалежність держави протягом усієї історії.

Серед засобів національного виховання в музичній діяльності є використання українського фольклору:

- забаванок;
- мирилок;
- колискових пісень;
- колядок, щедрівок;
- хороводних ігор;
- танців [83, с. 336].

Тому у дітей та молоді слід виховувати національну самосвідомість, любов до рідної землі та свого народу, а у вирішенні цих завдань, на думку Л. Макогон, значне місце відводиться українській музиці, яка несе в собі величезний етичний та естетичний заряд [36, с. 40].

На думку В. Янковенко, процес виховання і навчання дітей, який ґрунтується на народних традиціях, пісенному та ігровому дитячому фольклорі, впливає на:

- розвиток емоційних проявів та активного спілкування дітей між собою та з дорослими;
- формування у дитини цілісного уявлення про навколишній світ та пізнання свого «Я» в ньому;

- засвоєння рідної мови, звичаїв та культури;
 - розвиток музичних і творчих здібностей, самосвідомості та духовності;
- вміння координувати свої дії під час спільної музичної діяльності [83, с. 337].

Між тим, серед пісенної творчості найважливіше місце посідає Державний Гімн України, який відображає головні ідеї єдності та свободи народу.

Формуванню національної свідомості та патріотизму сприяють твори, пов'язані з:

- національними святами та традиціями;
- твори, що оспівують красу рідної природи та землі;
- українські колядки та щедрівки [36, с. 42].

Народна музика ненав'язливо, часто у веселій ігровій формі, знайомить дітей зі:

- звичаями та побутом українського народу;
- дбайливим ставленням до природи;
- любов'ю до життя та почуття гумору.

Мелодійність і ритмічність дитячого фольклору викликає у дітей інтерес і бажання повторювати і запам'ятовувати його, а різноманітність і обсяг музичного матеріалу допомагає:

- поєднувати та відтворювати різні види діяльності, такі як розучування елементів народного танцю, українських народних пісень та їх виконання;
- використання народних звичаїв, обрядів, ігор під час проведення свят та розваг;
- ознайомлення та зацікавлення дітей українськими народними інструментами тощо [83, с. 337].

Відродження національних традицій на уроках музики відбувається через слухання та спів українських народних пісень, їх інсценізацію, тому виховання засобами музичного фольклору вважається невід'ємною частиною навчально-виховного процесу [11, с. 474].

Між тим, саме через культуру до людей доноситься інформація, через пісні, поезію, музику. Сьогодні відомі українські співаки, серед яких О.

Пономарьов, М. Хома, Джамала та інші, танцюристи, музиканти та інші творчі особистості, залишаючись в Україні, займаються волонтерською діяльністю, виступають з концертами в прифронтовій зоні, перед переселенцями, в госпіталах, тим самим морально підтримують українців своєю творчістю. Вони подають приклад для наслідування, адже навіть діти, співають на вулицях міст і сіл, збирають кошти на потреби Збройних сил України [11, с. 476].

Проблеми національно-патріотичного виховання набувають сьогодні особливого значення, оскільки від їх вирішення значною мірою залежить майбутнє української нації. У новій редакції «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» зазначено, що в період повномасштабного вторгнення Російської Федерації виникає необхідність переосмислення зробленого та здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, а саме формування нового українця, який діє на основі національних та європейських цінностей [36, с. 39].

Однак сьогодні проблема національно-патріотичного виховання, на думку Н. Бондаренко та С. Косянчук, загострюється наступними причинами:

- синдром історичного очікування як спосіб виживання;
- невизначеність стратегії розвитку суспільства;
- незадовільний стан демократії, прав людини та верховенства права;
- негативний патерналізм;
- ментальне виснаження;
- домінування цінностей, пов'язаних з базовими потребами;
- пріоритет матеріальних мотивів;
- нормалізація низького рівня життя;
- низький горизонт планування;
- емігрантські настрої;
- пасивність, перманентна фрустрація громадянського суспільства;
- взаємна недовіра між народом і владою;
- суспільна апатія;

- невміння покладатися на власні сили;
- тривале виховання на іншій культурі та чужих цінностях;
- пристосуванство; недостатнє залучення молоді до лідерства в організації колективних справ тощо [6, с. 7].

Отже, сьогодні спостерігається сплеск патріотичної свідомості та масового героїзму українського народу, який відстоює свою свободу і суверенітет, тому національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання молоді набуває особливого значення в Україні, оскільки в попередніх поколіннях українцям прищеплювалося почуття національної меншовартості були позбавлені всіх ознак культурної та духовної незалежності.

1.2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграють нормативно-правові документи. Наприклад, В. Стрілько провела глибокий аналіз нормативно-правових актів України до 2013 року, що стосуються українського національно-патріотичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, і виявила, що вони передбачають вкрай малий обсяг українського змісту освіти, українського національно-патріотичного виховання, а нормативно-правові акти 2011-2013 рр., що стосуються цієї тематики, базуються на базових складових космополітизму, а не українського патріотизму [68]. В дослідженні зазначалося також і те, що у 2013 році не було ухвалено Закон України «Про національно-патріотичне виховання в Україні» та не були затверджені відповідні державні програми Верховною Радою України. Першим документом, який було зазначено поняття «національна спрямованість освіти», була Постанова Кабінету Міністрів України «Про Національну державну програму «Освіта» від 3 листопада 1993 року [68, с. 157].

Загалом, за словами В. Стріло, аналіз нормативно-правових актів з питань національно-патріотичного виховання в Україні станом на 2013 рік показав, що:

- за роки незалежності України концепція національного виховання була закріплена лише в Державній національній програмі «Освіта» та «Національній доктрині розвитку освіти»;

- важливим документом щодо українського національного виховання став Указ «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді» від 2009 року;

- Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки та Концепція громадянської освіти і виховання в Україні Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України на той час стали антиукраїнськими та антидержавними, оскільки в них була відсутні поняття українського національного виховання та виховання любові до української мови [68, с. 166];

- не було затверджених Верховною Радою України програм з українського національно-патріотичного виховання, а також Закону України «Про українське національно-патріотичне виховання»;

- всупереч резолюції, одноголосно ухваленій III Всеукраїнським з'їздом працівників освіти, з «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», затвердженої Указом Президента України у 2013 році, вилучено заходи щодо розроблення та реалізації Концепції національного виховання в Україні на період до 2021 року;

- законодавча база з питань українського національно-патріотичного виховання перебувала в неналежному стані, що призвело до низького рівня національно-патріотичного виховання в Україні [68, с. 166].

Однак лише широкомасштабне вторгнення Росії актуалізувало процес національно-патріотичного виховання на всіх рівнях українського суспільства, особливо молодого покоління.

Між тим, Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019) та реалізація Стратегії національно-патріотичного

виховання на період до 2025 року (2020) визначають пріоритетні завдання, серед яких:

- забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України;
- інтеграція до європейської спільноти;
- формування у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції тощо [1, с. 69].

Національно-патріотичне виховання, на думку І. Агалець, має стати засобом відродження національної культури, стимулом до формування моральних якостей, засобом особистої відповідальності та гарантом миру [1, с. 69]. Його мета - формування патріота України, з високою національною свідомістю, почуттям любові до Батьківщини [1, с. 70].

На думку українських науковців, в основу національно-патріотичного виховання підростаючого покоління покладено ідею розбудови Української держави як чинника розвитку українського суспільства та його політичної нації, що включає громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання [1, с. 70].

Однак, на думку І. Агалець, проблема національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, як майбутніх громадян суспільства, має глобальний характер і є актуальною для всіх країн світу та України зокрема [1, с. 71].

Наразі нормативно-правова база національно-патріотичного виховання включає такі документи, як:

- стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді, визначені в Указі Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (2019);
- розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» (2020);

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» (2021) [56];

- наказ Міністерства освіти і науки «Про деякі питання національно-патріотичного виховання у закладах освіти України» (2022);

- Концепція національно-патріотичного виховання у системі освіти України та заходи щодо її реалізації на період до 2025 року (.2022) щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді в закладах освіти відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України (2020). «Про затвердження Плану заходів щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» Міністерством освіти і науки України [49];

- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. «Про деякі питання національно-патріотичного виховання у закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р, »;

- Акти Ради Міністрів України з питань національно-патріотичного виховання та молодіжної політики (.2022), до деяких з яких були внесені зміни Урядом [49].

У світлі вищезазначеного варто підкреслити важливість Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, яка була затверджена у 2021 році і стала першою в Україні. Метою програми є вдосконалення та комплексний розвиток національно-патріотичного виховання через формування та зміцнення громадянської ідентичності українців.

Мета досягатиметься через виконання чотирьох пріоритетних завдань:

- формування української громадянської ідентичності через здійснення заходів, спрямованих на зміцнення національних цінностей та розвиток громадянської самосвідомості населення України;

- військово-патріотичне виховання через здійснення заходів, спрямованих на формування готовності громадян до захисту України, підтримки безпеки і оборони України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби;

- формування науково - методичних основ національно-патріотичного виховання шляхом здійснення заходів, спрямованих на розробку ефективної державної політики національно-патріотичного виховання;

- співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства з питань національно-патріотичного виховання [75].

Проте, особливої актуальності набуває також і Концепція національно-патріотичного виховання у системі освіти України та заходи щодо її реалізації на період до 2025 року, затверджена у червні 2022 року Міністерством освіти і науки. Цей документ визначає стратегію виховання дітей та молоді, що реалізуватиметься шляхом співпраці органів влади, закладів освіти, громадських об'єднань та інших інституцій [2].

Метою національно-патріотичного виховання є:

- становлення громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків;

- успадкування духовно-культурних надбань українського народу;

- досягнення високої культури взаємовідносин;

- формування активної громадянської позиції;

- формування національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самосвідомості [2].

Між тим, Міністерство освіти і науки затвердило заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України на період до 2025 року, які деталізують:

- удосконалення нормативно-правової бази національно-патріотичного виховання, зокрема розроблення законопроекту «Про національно-патріотичне виховання»;

- створення соціально-педагогічних умов для реалізації національно-патріотичного виховання;
- урізноманітнення форм національно-патріотичного виховання;
- організація інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання;
- розвиток військово-патріотичного виховання [43].

Разом з тим, національно-патріотичне виховання дітей має бути випереджувальним, ґрунтуватися на духовно-моральних засадах, відповідати віковим та індивідуальним особливостям дітей. В умовах широкомасштабного вторгнення актуальними складовими національно-патріотичного виховання, виділеними в концепції, є:

- громадянсько-патріотична;
- духовно-моральна;
- військово-патріотична;
- екологічна [2].

Згідно з Концепцією, національно-патріотичне виховання реалізується через систему виховних завдань, які наведені нижче:

- формування у свідомості особистості патріотичних цінностей, переконань, поваги до культурно-історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, законів України та державних символів;
- підвищення престижу військової служби, належне ставлення до військовослужбовця як до захисника України;
- розуміння взаємозв'язку між свободою особистості, правами людини та патріотичним обов'язком;
- сприяння набуттю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в державотворчих процесах, здатності визначати власну роль в житті громадянського суспільства;

- сприяння формуванню екологічної культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, почуття відповідальності за неї як за національне багатство, основу життя на землі;

- виховання толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- формування гуманістичної моралі як основи цивілізованого суспільства;

- популяризація кращих рис українського менталітету, а саме працелюбності, волелюбності, справедливості, доброти, чесності та відповідального ставлення до природи;

- формування культури мовлення;

- спонукання особистості до протидії українофобії, аморальності, сепаратизму, шовінізму та фашизму;

- розвиток духовності та моралі в суспільстві; зміцнення традиційних сімейних цінностей [2].

Концепція передбачає наступні інформаційно-просвітницькі заходи в навчальних закладах:

1. Залучення учнів загальноосвітніх навчальних закладів до позакласної роботи за темами:

- Україна на карті світу;

- державні символи, свята;

- моє місто, село в історії моєї країни;

- мій родовід;

- моя родина в історії рідного міста, села;

- національні традиції;

- народні ремесла;

- національні герої.

2. Проведення годин єдиної виховної роботи:

- зустрічі з волонтерами, учасниками бойових дій;

- інсценізації українських та сучасних народних казок;

- майстер-класи з дітьми та батьками з виготовлення сувенірів для воїнів

Збройних Сил України;

- конференції та дискусії, у тому числі з представниками громадських організацій, про необхідність дотримання демократичних принципів у повсякденному житті.

3. Реалізація освітніх проектів, які будуть здійснюватися через літературно-музичні композиції за мотивами творів українських дитячих письменників та композиторів, презентації виставок творчих робіт дітей та батьків за мотивами творів українських дитячих письменників тощо.

4. Використання популярних українських рухливих ігор з дітьми різних вікових груп.

5. Залучення учнів до загальнонаціональних заходів:

- «CoolGames» фізкультурно-оздоровчий захід для учнівської молоді;
- «Козацький гарт» фестиваль фізичної та патріотичної культури для учнівської молоді.

5. Сприяння розвитку студентської екскурсійної діяльності у різних формах, зокрема:

- обмінні поїздки студентських груп;
- відвідування історичних місць;
- ознайомлення з пам'ятками української історії та культури в різних регіонах України.

6. Інтенсифікація волонтерської практики студентів.

7. Організація тематичних інформаційних годин спілкування, годин роздумів, бесід тощо.

8. Написання листів, виготовлення оберегів тощо для учасників бойових дій.

9. Організація виставок малюнків, плакатів, газет, фоторепортажів, творчих робіт тощо на патріотичну тематику.

10. Організація конкурсів проектів, авторських робіт з поезії та прози, малюнків та плакатів, фото та відео тощо [2].

Разом з тим, планується проведення тижнів:

- правового виховання;

- тематичних уроків;
- конкурсів та фестивалів до Дня української писемності та мови;
- Всеукраїнського місячника шкільних бібліотек «Виховуємо громадянина - патріота України» [2].

Між тим, системна організація військово-патріотичного виховання має бути спрямована на підготовку підростаючого покоління до оволодіння основами військової підготовки, формування фізичної, моральної та духовної готовності до військової служби. Робота в цьому напрямі має здійснюватися спільно з органами влади, навчальними закладами, сім'єю, громадськими об'єднаннями та Збройними Силами України. Концепція передбачає наступні заходи:

- постійне оновлення тематичних стендів для занять з предмету «Захист Вітчизни» з урахуванням типового переліку та новітніх зразків озброєння і воєнних стратегій розвитку держави;

- проведення тематичних конкурсів, вікторин та змагань серед старшокласників з метою формування готовності до захисту незалежності України та служби в Збройних Силах України;

- залучення військовослужбовців Збройних Сил України, учасників АТО та бойових дій до проведення занять з початкової військової підготовки;

- організація навчально-польових зборів для юнаків 10-х класів та військово-польових зборів для юнаків 11-х класів на базі військових частин, навчальних таборів;

- організація військово-патріотичної гри «Сокіл», «Джура» для дітей та молоді з усієї України;

- організація відкритих благодійних акцій, вечорів-реквієму;

- залучення студентів до акції «Вахта пам'яті Героїв Небесної Сотні»;

- організація тематичних заходів до Дня пам'яті Героїв Крут (29 січня), Дня Героїв Небесної Сотні (20 лютого), Дня українського добровольця (14 березня), Дня захисника України (14 жовтня), Дня Гідності та Свободи (21 листопада);

- проведення змагань з військово-прикладних видів спорту;

- літературні заходи за участю ветеранів, авторів книг про російську збройну агресію;

- зустрічі з людьми, які перебувають у полоні на тимчасово окупованих територіях в рамках акції «Бранці Кремля» [2].

Отже, важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграють нормативно-правові документи, а з огляду на виклики сьогодення особливої актуальності набула Концепція національно-патріотичного виховання у системі освіти України та заходи щодо її реалізації на період до 2025 року, затверджена у червні 2022 року Міністерством освіти і науки. Адже, в умовах військової агресії Російської Федерації в Україні, національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів українського суспільства стосовно формування національної свідомості.

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ

Національно-патріотичне виховання є складовою виховного процесу підростаючого покоління та систематичною виховною діяльністю, спрямованою на формування національної самосвідомості, що виявляється у відданості та любові до Батьківщини, свого народу та його захисту, тому сьогодні пріоритетним напрямом національно-патріотичного виховання має стати громадянське виховання на засадах конституційного патріотизму, що передбачає дотримання Конституції держави, повагу до прав і свобод людини.

Науковці, досліджуючи особливості національно-патріотичного виховання, виокремили його концепції, серед яких:

- теорія «етнічного ядра» нації, яка враховує національно-культурну, природну та ментальну складові патріотизму;

- формування виключно політичної нації, яка не обов'язково повинна мати українські ознаки;

- «конституційний патріотизм», який пов'язує патріотизм з Конституцією, політичними свободами та відповідними інститутами.

Різноманітність та неоднозначність розуміння патріотизму пояснюється його складною природою, багатством змісту та різноманітністю форм прояву.

Центром національно-патріотичного виховання в українській діаспорі стала Спілка української молоді, а пошук виховного ідеалу в діаспорі знайшов свій вияв в українській виховній системі, затвердженій Першим Світовим конгресом вільних українців ще у 1967 році. Водночас у країнах Далекого Сходу національно-патріотичне виховання є важливою складовою гуманітарної політики держави та становить основу виховної роботи навчальних закладів і координується органами державної влади.

Однак у кожного народу, в тому числі і в українців, склалася своя національна система виховання, яка є основою, на якій з покоління в покоління формується національна ідентичність, патріотичні та громадянські почуття українців, тому діти повинні виховуватися з раннього віку рідною мовою, через український фольклор, мистецтво, літературу і разом з батьками долучатися до національних традицій і звичаїв, але при цьому знати, що найвищими цінностями для будь-якої особистості, в сучасних умовах повинні бути, поряд з національними, духовні цінності. Це особливо актуально в наш час, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння під вплив іншої держави, а тому необхідно посилити патріотичне виховання підрастаючого покоління на основі національних та європейських цінностей.

Важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграють нормативно-правові документи. На сьогодні нормативно-правова база національно-патріотичного виховання включає низку документи, але наразі набуває актуальності Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019 р.) та реалізація Стратегії національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (2020 р.), яка визначає пріоритетні завдання, серед яких:

- збереження суверенітету та територіальної цілісності України;
- пошук шляхів інтеграції до європейської спільноти;

- виховання у підростаючого покоління почуття патріотизму та громадянської позиції тощо.

Цей документ визначає стратегію виховання підростаючого покоління, що реалізується шляхом співпраці органів державної влади, навчальних закладів, громадських об'єднань та інших інституцій.

Також важливою є Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, яка була затверджена у 2021 році і стала першою в Україні.

РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ І ВОЄН

2.1. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ

Як справедливо зазначає Д. Маринич, велике значення у формуванні патріотизму у підростаючого покоління має система освіти та планомірна робота закладів культури.

До характерних ознак патріотизму можна віднести:

- розуміння та сприйняття української ідеї;
- підтримка розвитку незалежної держави;
- засвоєння національних цінностей: української культури, мови;
- військово-патріотичне виховання тощо [37].

Патріотично виховувати слід починати з раннього дитинства відповідними формами роботи. Наприклад, найпоширенішою формою національно-патріотичного виховання в дитячому садку «Вуглик» у Добропіллі є календарні свята. У Добропіллі прийнято святкувати календарні свята в українському стилі, серед яких «Стрітення», «Святий Миколай в гостях», «Щедрий вечір, добрий вечір», «Великдень», свята «Закосичення», в яких діти беруть активну участь і знайомляться з обрядами та звичаями українського народу. Ще одним важливим напрямком національно-патріотичного виховання є формування уявлень про власну сім'ю та родину, тому до виховного процесу залучаються батьки та разом відзначають такі свята, як «День матері», «Родина як зірка», «У нашій Україні» тощо, зокрема беруть участь у всіх складових святкувань, а саме:

- «Танок з рушниками» (мама з доньками);
- «Гопачок» (хлопчики з татами);
- «Гопачок для мами» тощо [83, с. 338].

Фольклор є дієвим інструментом у вихованні національного характеру, патріотизму, а дитячі пісні, забаванки та ігри є улюбленими видами діяльності дітей на уроках музики.

Серед найпопулярніших фольклорними піснями є «Подольночка», «Лисичка-сестричка», «Два півники», «Сірий коти», «Ходить гарбуз по городу» тощо, а серед таночків «Гопак», «Козачок», «Коломийка» тощо.

Серед інсценізації музичних казок, популярними є «Веселі гуси», «Танцювали миші у бабусиній хаті» тощо, а серед ігор «Чижик, чижик, пташечка», «Сопілка Гриця в рукавичці», «Гуси» тощо [83, с. 339].

Особливу роль у вихованні національно-патріотичних якостей відіграє відзначення державних свят у дитячих садках, де діти знайомляться з історією українських знаменних дат, зокрема «День незалежності України», «День Конституції», «День Соборності України», «День захисника України», «День прапора» [83, с. 339].

Натомість заклади культури, зокрема філії Централізованої бібліотечної системи Печерського району м. Києва, також зосереджують увагу на:

- привернення уваги читачів до героїчного минулого України;
- відродження почуття патріотизму та вірності українським традиціям.

Також організовують книжкові виставки, присвячені важливим датам становлення та розвитку незалежної України, функціонує літературна вітальня «Обереги світла», а на одному з літературних вечорів «Культура - палаючий куш, що врятує мій народ» відомий бард, лауреат міжнародних конкурсів, полковник запасу С. Левін поділився своїми думками про патріотизм серед військових і про те, як важливо підтримувати дух військових у цей складний час піснею та музикою. Все це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання як пріоритетного напрямку [37].

Важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграють і музеї, а низка виставок, які працюють цілий рік, мають виражену національно-патріотичну спрямованість та беруть активну участь у патріотичному вихованні молоді, а це:

- Національний історико - архітектурний музей «Київська фортеця»;
- Національний музей історії України у Другій світовій війні;
- Києво-Печерський національний історико-культурний заповідник тощо.

Наприклад, Національний історико – архітектурний музей «Київська фортеця» регулярно організовує такі заходи, як:

- тематичні екскурсії з інтерактивними елементами;
- відкриті спеціалізовані уроки та лекції;
- майстер класи;
- квести з історії України тощо.

У співпраці з Києво-Печерським національним історико-культурним заповідником також проводиться пізнавальна та розвиваюча робота для учнівської та студентської молоді з метою формування у свідомості патріотичних цінностей та поваги до історико-культурного минулого України [37].

Варто відзначити роль дитячих музичних шкіл у патріотичному вихованні. Зокрема, на уроках музичної літератури вивчають:

- твори всесвітньо відомих українських композиторів;
- музичні інструменти (бандура, сопілка, цимбали).

Наприклад, учні дитячої музичної школи ім. Д. Шостаковича, зокрема ансамбль UNITED PEOPLE, створили джазову обробку гімну України, яку виконували на фестивалях джазової музики. Учні школи є лауреатами різноманітних міжнародних музичних конкурсів та фестивалів, тим самим щоразу доводять, що в Україні є багато талановитої молоді, якою країна може пишатися [37].

Між тим, Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді також має на меті виховання патріотичної молоді. Він є державним закладом позашкільної освіти і координує туристсько-краєзнавчу роботу та національно-патріотичне виховання.

Цілями діяльності центру є:

- реалізація державної політики у сфері національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- координація національно-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти;
- реалізація державної політики у сфері освіти засобами краєзнавства і туризму;
- координація освітньо - виховної діяльності туристично-краєзнавчих закладів позашкільної освіти [74].

Основними завданнями є:

- формування ціннісних орієнтацій та зміцнення національно-патріотичної свідомості дітей та молоді;
- вільний розвиток особистості та формування її соціального і громадського досвіду;
- виховання у дітей та підлітків поваги до Конституції України, прав і свобод людини і громадянина;
- виховання у дітей та молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій і національних цінностей українського народу та інших націй і народностей;
- створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей та молоді у позашкільній освіті, організації їх змістовного дозвілля та відпочинку;
- організація та проведення всеукраїнських туристсько-краєзнавчих масових заходів та заходів з національно-патріотичного виховання;
- вивчення сучасних виховних систем, технологій та методик у сфері національно-патріотичного виховання дітей та молоді тощо [74].

У свою чергу, відділ національно-патріотичного виховання дітей та молоді відповідає за:

- координацію роботи навчальних закладів у сфері національно-патріотичного виховання;

- організацію всеукраїнських заходів у цій сфері, а саме конкурсів, акцій, конференцій, семінарів, тренінгів тощо;
- методична та організаційна підтримка гри «Джура»;
- співпраця з громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на національно-патріотичне виховання тощо [74].

Між тим, у 2022 році було організовано такі заходи:

- всеукраїнський конкурс есе «Війна за свій шлях» (очима дітей);
- екологічна акція «Збережемо мальовничу Україну разом»;
- всеукраїнська гра-вікторина «Відун»;
- всеукраїнський фестиваль «Ватра» в рамках Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» тощо [74].

Особливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграють заклади культури клубного типу. Так, А. Рушинець, провідний методист Обласного методичного центру культури і мистецтва Запорізької обласної ради, зауважує, що молоде покоління має не лише ідентифікувати себе з українським народом, а й прагнути жити в Україні та бути гідним громадянином, а тому одним з основних напрямків діяльності клубів є реалізація заходів, спрямованих на формування у молоді патріотичної свідомості, любові до своєї країни та виконання громадянського обов'язку щодо захисту національних інтересів, цілісності та незалежності України [42, с. 2].

На думку А. Рушинець, ефективність клубної роботи з національно-патріотичного виховання залежить від форм і методів, які поєднують національне, громадянське, моральне, естетичне тощо виховання і мають ґрунтуватися на національній історії, мові та культурі.

Такими методами і формами можуть бути:

- соціальна проектна діяльність;
- ситуаційно-рольові ігри;
- інтелектуальні аукціони;
- театралізовані ігри.

До активних методів відносяться:

- створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху;
- аналіз конфліктів, стилів поведінки;
- прийняття рішень;
- використання засобів масової інформації;
- методи колективної творчої діяльності, традиції, символи, ритуали [42, с. 2].

Відповідно, у роботі з дітьми та підлітками слід використовувати методи та форми, які найбільше відповідають їхньому віку. Наприклад, дітям 10-11 років притаманний високий рівень пізнавальної активності, прагнення до практичних знань, а тому доцільно залучати їх до творчих занять та проєктів, участі в літературних клубах, вікторинах та брейн-рингах.

Підлітки 12-13 років мають індивідуальні особливості, їхні потреби стають більш усвідомленими і переростають в особисті інтереси, тому їх хвилюють соціальні питання: сенс життя тощо, а тому доцільно залучати їх до інтерактивних форм роботи, інтелектуальних ігор, прес-діалогів, відкритих мікрофонів, тематичних дискусій, театральних вечорів.

Молодь у віці 14-15 років прагне до самовизначення, усвідомлення свого «Я» та пізнання навколишнього світу, а тому доцільно використовувати такі форми роботи, як диспути, дискусії, уроки спілкування, тренінги, марафони, вечори, благодійні акції тощо [42, с. 3].

У свою чергу, важливими є заходи, що висвітлюють героїчні вчинки українських воїнів, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у захист України та зміцнення її обороноздатності, зокрема:

- благодійні акції на підтримку захисників нашої країни та їхніх родин;
- зустрічі з воїнами - учасниками АТО та волонтерами;
- конкурси дитячих малюнків, майстер-класи для дітей та батьків з виготовлення сувенірів для воїнів Збройних Сил України;
- організація виставок з інформацією про учасників АТО і волонтерів з їхніх місцевих громад. Такі заходи сприятимуть формуванню у дітей та молоді

почуття гордості та поваги до українських воїнів та сучасних Героїв України [42, 4].

Також доцільно проводити заходи до Дня Соборності України, Дня Конституції, Дня Державного Прапора та Дня Незалежності України, Дня Гідності та Свободи, Дня Героїв Небесної Сотні, спрямовані на формування у дітей та молоді почуття гордості за свою країну, готовності до захисту національних цінностей та української державності [42, с. 4]. А для цього необхідно проводити:

- тижні правової освіти для розвитку самооцінки дітей та молоді, усвідомлення ними місця в суспільстві тощо;
- тренінги з підвищення політичної та правової обізнаності;
- рольові ігри [42, с. 4].

Важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграє краєзнавство, яке дає людям знання про свій край, історію села чи міста тощо. А. Рушинець пропонує використовувати такі форми для заходів:

- конкурси для юних інтелектуалів;
- фотоконкурси;
- конкурси знавців історії, культури та традицій свого народу тощо [42, 5].

Знання національної культури також сприяє цьому процесу та передбачає вивчення міфів, легенд, народних переказів та казок, календарних та історичних пісень, народних танців, традицій, свят та обрядів тощо, адже родинні традиції, обряди, свята є важливим засобом зміцнення національної та патріотичної свідомості різних поколінь. Форми проведення заходів включають:

- конкурси, ігри, вікторини, естафети та виставки малюнків;
- інтерактивні вистави;
- ігрові програми, батли;
- вистави лялькового театру, тематичні ранки та свята [42, с.5].

Ефективним механізмом популяризації народної культури є створення гуртків декоративно-прикладного мистецтва, клубів за інтересами, творчих лабораторій за участю народних майстрів [42, с. 6].

А. Рушинець вважає, що корисною буде організація фольклорних заходів, для яких діти будуть готувати народні приказки, прислів'я, прикмети, пов'язані з природними явищами, тваринами та рослинами, які можна організовувати у формі змагань або конкурсів. Також популяризація козацьких звичаїв і традицій за допомогою таких форм діяльності, як козацькі ігри та забави, розваги, естафети [42, с. 6].

Відповідно підготовка таких заходів вимагає від працівників клубу високого рівня професіоналізму, креативності, гнучкого мислення, винахідливості та постійного пошуку нестандартних рішень. А. Рушинець пропонує такі форми для практичної роботи з дітьми та молоддю в клубах, любительських об'єднаннях та клубах за інтересами патріотичного спрямування:

- уроки спілкування;
- фоторепортажі;
- вечори кіно;
- вечори-портрети [42, с. 7];
- літературно-музичні вечори;
- уроки правової грамотності;
- інформаційні уроки;
- тренінги;
- круглі столи;
- вікторини;
- мистецькі та благодійні акції, ярмарки, марафони;
- етнографічні уроки;
- аукціон народної мудрості;
- віртуальні виставки: портретна виставка, виставкова галерея, панорамна виставка;
- конкурсні програми;
- конкурсно-розважальні програми;
- ігрові подорожі [42, с. 8].

Ці рекомендації спрямовані на вдосконалення національно-патріотичного виховання в клубних закладах, а використання запропонованих матеріалів допоможе впровадити сучасні форми і методи, спрямовані на формування та активізацію патріотичних і моральних установок дітей та підлітків.

З метою більш ефективної реалізації вищезазначених рекомендацій фахівцями проводяться семінари з обміну практичним досвідом національно-патріотичного виховання. Наприклад, ще у 2016 році на базі культурно-дозвіллевого центру «Україна» м. Білопільля відбувся семінар з питань патріотичного виховання громадян для працівників культури Білопільського району, на якому були висвітлені наступні теми:

- основні методи роботи закладів культури з національно-патріотичного виховання громадян;
- пріоритетні завдання щодо формування у дітей та молоді почуття поваги до української історії, традицій, культури та держави в цілому;
- основи написання сценарію героїко-патріотичного заходу;
- впровадження інноваційних форм роботи в закладах культури району;
- методичні рекомендації щодо реалізації комплексних програм; постанови та розпорядження державних органів з питань патріотичного виховання громадян, які підлягають виконанню та контролю в поточному році [61].

На допомогу клубним працівникам району було розповсюджено сценарії та репертуарні матеріали на патріотичну тематику до Дня захисника України та Дня українського козацтва [6].

Натомість Шацький районний будинок культури організував районний семінар-практикум з питань використання різних форм і методів культурно-просвітницької роботи з національно-патріотичного виховання в клубних закладах району.

У світлі останніх подій в країні, важливого значення набуває виховання у молоді почуття патріотизму. Саме цій темі був присвячений семінар, під час якого було розглянуто сутність національно-патріотичного виховання, його мету та завдання, в тому числі основні завдання щодо виховання у дітей та молоді

почуття гордості та поваги до української історії, традицій, культури та держави в цілому. Учасників семінару також ознайомили із застосуванням різних форм і методів культурно-просвітницької роботи з національно-патріотичного виховання в закладах освіти району та з масовими формами культурно-дозвіллевих заходів з патріотичного виховання, а також з методичними рекомендаціями [79].

Учасникам семінару-практикуму були запропоновані сценарії за різними напрямками патріотичного виховання:

- літературно-музичні композиції;
- відзначення найважливіших свят;
- тематичні вечори, вечори пам'яті, вечори-реквієми;
- театральні постановки;
- програми конкурсів та ігор;
- уроки спілкування;
- інтелектуальні ігри;
- екскурсії до Міста прав дитини тощо [79].

На семінарі також обговорили ідейно-тематичну спрямованість робіт та вказали на матеріали, які можна використати при створенні сценаріїв та організації масових заходів на патріотичну тематику. Позналили з базою даних україномовної музики, яка використовується на дискотеках та вечорах відпочинку для зміцнення патріотизму [79].

Під час семінару директор РБК В. Ханзерук надала методичні рекомендації щодо впровадження комплексних програм та нормативно-правових актів з патріотичного виховання. Вона виокремила особливості написання сценарію заходу героїко-патріотичної тематики та запропонувала впровадження інноваційних форм роботи в закладах культури району [79].

Разом з тим, працівники Прикарпатського навчально-методичного центру культури і туризму поставили собі за мету підвищити рівень кваліфікації клубних працівників області щодо їхньої роботи в клубних закладах. В рамках реалізації цієї мети 4 жовтня 2022 року було організовано та проведено обласний

семінар на тему «Національно-патріотичне виховання в клубних закладах засобами аматорських об'єднань та клубів за інтересами». Семінар був підготовлений для директорів, методистів, керівників клубів за інтересами, базових клубних закладів обласного підпорядкування [48].

Між тим, місцева влада приділяє особливу увагу ефективній роботі клубних закладів, у тому числі у сфері національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Так, діяльність клубних закладів Великопосківської об'єднаної територіальної громади у 2021 році була спрямована на покращення роботи та якості підготовки і проведення культурно-масових заходів з метою:

- забезпечення духовного розвитку та змістовного дозвілля мешканців громади, національно-патріотичного та естетичного виховання молоді;
- захист та збереження нематеріальної та матеріальної культурної спадщини;
- кадрове забезпечення закладів культури та освіти;
- підвищення рівня освіти та культури населення громади відповідно до комплексної програми розвитку культури Великопосківської громади на 2021-2024 роки «Розвиток культури в об'єднаній територіальній громаді Великопосківська» [71].

Основними напрямками роботи з національно-патріотичного виховання є:

- формування свідомого громадянина України, представника української національної еліти;
- зміцнення української державності;
- формування ціннісних орієнтирів та громадянської свідомості дітей;
- захист національних інтересів держави;
- виховання поваги до культури всіх народів;
- зміцнення патріотичних цінностей, поваги до культурного та історичного минулого України;
- залучення молоді до активної участі в національно-культурному житті, розвитку звичаїв і традицій [71].

У свою чергу, для більш ефективної та цілеспрямованої роботи з національно-патріотичного виховання в громадах розробляються та впроваджуються програми. Наприклад, у Меджибізькій селищній раді було розроблено та прийнято програму національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2021-2025 роки, що зумовлено необхідністю створення ефективної системи виховної роботи в громаді з метою:

- формування у дітей та молоді патріотичних почуттів, активної життєвої позиції;

- реалізація сучасної державної політики та стратегії, спрямованої на всебічну підготовку молоді до служби в Збройних Силах України.

Завданнями програми є:

- забезпечення якісно нового рівня національно-патріотичного виховання дітей та молоді в комунальних закладах освіти і культури;

- формування у дітей та молоді патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів України;

- удосконалення педагогічних форм і методів навчання молоді основам військової справи на засадах народної педагогіки;

- вшанування українських воїнів, волонтерів та громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України та збереження її цілісності;

- виховання дітей та молоді на патріотичних, історичних та військових традиціях українського народу [47].

Програма покликана сформувати цілісну систему, спрямовану на забезпечення національно-патріотичного виховання, що є важливою складовою національної безпеки України. Реалізація програми патріотичного виховання молодих громадян України дозволить всебічно мотивувати молодь до праці на благо України.

Механізм реалізації програми включає конкретні заходи з реалізації таких пріоритетних напрямів:

- впровадження передових форм і методів національно-патріотичного виховання молоді;
- сприяння розвитку української національної культури;
- сприяння формуванню в учнівській та студентській молоді почуття гордості за свою країну, народ та історію;
- підвищення інтересу до військової історії;
- формування готовності учнівської молоді до захисту України та проходження військової служби;
- популяризація здорового способу життя та боротьба з негативними явищами серед дітей та молоді;
- формування національної та громадянської свідомості у молоді призовного віку;
- організація заходів, спрямованих на дослідження та популяризацію історії України та культурної спадщини;
- залучення дітей та молоді до волонтерського руху;
- організація масових військово-спортивних заходів, популяризація фізичної культури і спорту серед дітей та молоді;
- підтримка національно-патріотичних виховних ініціатив та соціально значущих проектів;
- створення позитивного інформаційного простору серед школярів [47].

Отже, заклади культури, які організують різноманітні заходи, відіграють важливу роль у національно-патріотичному вихованні сьогодні. Однак, зважаючи на виклики сьогодення, слід приділити особливу увагу впровадженню ефективних практик у закладах культури клубного типу з національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Тому необхідно планувати розробку та впровадження інноваційних та креативних заходів для більш ефективного національно-патріотичного виховання дітей та молоді, оскільки ці заклади подекуди залишаються єдиним осередком культурного життя.

2.2. ГІБРИДНІ ВІЙНИ І ЗАГРОЗИ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРРСТОРІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення набуває розробка механізмів протидії гібридним війнам і загрозам, у тому числі в культурній сфері. Загалом гібридна війна передбачає створення державо-агресором внутрішніх конфліктів в обраній для агресії державі для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною. Однак у гібридній війні бойові дії є вторинними, а на перший план виходить інформаційний та культурний вплив для залякування та деморалізації населення з метою легкого підпорядкування його новому режиму влади [66, с. 67]. Відповідно, в період ведення гібридної війни, захищаються не лише території, але й ідентичність народу, його культурні цінності, традиції тощо. Необхідно пам'ятати, що гібридна війна, в першу чергу, впливає на культуру з метою знищення держави, тому особливу увагу необхідно приділяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління, що в майбутньому захистить народ від зовнішнього впливу країни-агресора [66, с. 67].

На думку Т. Реви, гібридна загроза охоплює широкий спектр існуючих негативних явищ і тенденцій, включаючи тероризм, міграцію, піратство, корупцію, етнічні конфлікти тощо, які використовуються для досягнення політичних цілей, а суб'єктами цих загроз є недержавні та державні структури [59, с. 189].

У свою чергу, Фінський Центр протидії гібридним загрозам у Європі трактує гібридні загрози як скоординовані та синхронізовані дії, які навмисно спрямовані на вразливі точки держав та демократичних інститутів з використанням широкого спектру засобів [59, с. 189].

Між тим, гібридні загрози спрямовані на використання традиційних і нетрадиційних дипломатичних, військових, економічних і технологічних методів, які можуть застосовуватися державними і недержавними акторами для досягнення певних цілей поза офіційним оголошенням війни [59, с. 189].

Разом з тим, фінський дослідник М. Вігелл, проаналізувавши гібридні загрози та їхній вплив на демократичні політичні системи, виділив такі цілі:

- деструктивні прояви в суспільстві та синхронізований вплив на нього з метою розколу;
- стратегія прихованого маніпулювання іншими стратегічними інтересами держави;
- вплив на механізм прийняття рішень для досягнення бажаного результату [59, с. 190].

Слід зауважити, що у ЄС чітко ідентифікували «гібридні загрози» та визначили заходи протидії, тим самим розробили відповідні документи, серед яких:

- Глобальна стратегія ЄС;
- Спільний рамковий документ з протидії гібридним загрозам (2016 р.);
- Спільна доповідь Європейського Парламенту та Європейської Ради про її виконання (2017 р.);
- Оперативний протокол ЄС щодо протидії гібридним загрозам «EU Playbook» (2016 р.);
- Спільний робочий документ «Східне партнерство - двадцять очікуваних досягнень до 2020 року: фокусуючись на ключових пріоритетах та результатах» (2016 р.);
- Доповідь Європейського парламенту «Протидія гібридним загрозам: співпраця ЄС-НАТО» (2017 р.) [9, с. 17].

У свою чергу ЄС класифікує сфери протидії таким загрозам наступним чином:

- інформаційна сфера;
- енергетичний сектор;
- транспорт та інфраструктура;
- космос;
- військова сфера;
- охорона здоров'я та безпека харчових продуктів;

- кіберпростір;
- фінансовий сектор;
- промисловість;
- громадський або соціальний вимір [9, с. 18].

Наприклад, у кіберсфері ЄС було ухвалено Стратегію кібербезпеки ЄС, а Європейська комісія створила Агентство ЄС з мережевої та інформаційної безпеки для протидії кіберзагрозам на рівні ЄС та Платформу мережевої та інформаційної безпеки для взаємодії між органами ЄС та державними і приватними суб'єктами у кіберпросторі [9, с. 19].

В той же час, з метою виявлення гібридних загроз у складі розвідувально-ситуаційного центру ЄС при Європейській службі зовнішніх справ було створено Центр аналізу гібридних загроз ЄС, завданням якого стало збір, аналіз та передача відкритої та закритої інформації щодо індикаторів та попереджень про гібридні загрози. Цей центр надає інформацію про загрози, зокрема у формі гібридного бюлетеня, інституціям ЄС та державам-членам. Крім того, у 2017 році у Фінляндії було створено Центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам, який займається дослідженням цих типів загроз і механізмів протидії їм. Країни-джерела гібридних загроз, за визначенням ЄС, можуть використовувати вразливих членів суспільства, нав'язуючи їм радикальні та екстремістські ідеї через сучасні канали комунікації, тобто вести пропаганду, тому ЄС визначив підвищення обізнаності населення та протидію пропаганді як ключове завдання в інформаційній сфері. Відповідно, було створено робочу групу StratComEast та запущено спеціальний проект EU-STRAT, який також охоплює країни Східного партнерства, а видалення незаконного інформаційного контенту покладено, зокрема, на Антитерористичний інтернет-центр [9, с. 18].

Наприклад, більшість українських експертів (51,4%) вважають, що гібридна агресія Росії проти України вступила в активну фазу на початку 2014 року, хоча вона почала підривати Україну невдовзі після проголошення незалежності в 1991 році, тому Росія завжди працювала на послаблення України, особливо після приходу до влади Путіна [9, с. 8].

Дослідники зазначають, що однією із загроз існуванню та безпеці України є те, що її історія стала інструментом маніпуляції та гібридної війни з боку Росії, яка має на меті вплинути на формування проросійського світогляду серед українців, у тому числі й історичного. Російська пропаганда зосередилася на створення спільного історичного простору між Росією та Україною, де домінує ідея «русского мира», в якому українцям відводиться роль «молодшого брата». На таку ситуацію вплинуло й те, що, перебуваючи тривалий час під владою Росії, українці були позбавлені можливості самостійно формувати власну національну свідомість та історію [9, с. 44].

Між тим, Росія почала претендувати на історичну спадщину Київської Русі, заклавши таким чином основу для існування єдиної давньоруської ідентичності та сформувавши міф про те, що Московія та Київська Русь мають спільне історичне коріння і що Росія має «спадкові права» як на Київську Русь, так і на сучасну Україну. Російське керівництво використовує цей викривлений історичний підхід для підкорення України та виправдання своєї агресивної імперської політики, оскільки без великого історичного минулого немає єдиного «російського народу», а без України немає можливості створити російську імперію [9, с. 44].

Варто зазначити і про те, що Україна не вживала активних заходів для захисту своєї історії, тоді як в Росії у травні 2009 року указом президента Д. Медведєва було створено спеціальний орган «Комісію при президенті Російської Федерації з протидії спробам фальсифікації історії на шкоду інтересам Росії», яка долучилася до підготовки гібридної агресії на історичному напрямі. В Україні за дуже низькими цінами почали з'являтися російські видання на історичну тематику, які спотворюють історію України та безпідставно приписують Московії факти, події та історичні постаті давньої історії. При цьому українські історичні журнали виходили невеликими накладками, тоді як російськомовні були широко розповсюджені. Український історик В. В'ятрович зазначає, що МЗС Росії наполегливо пропонувало гармонізувати українські підручники з історії з російськими з метою впливу на минуле в Україні та

формування національної ідентичності її громадян. Водночас, використовуючи принцип «розділяй і володарюй», Росія запустила гібридні історичні проекти русинів Закарпаття, поліщуків Полісся та так званого «козацтва» півдня, намагаючись таким чином розділити український народ, щоб частково втягнути його в «русский мир» [9, с. 49].

Оскільки гібридна агресія в історичному контексті здійснювалася системно, Україна не приділяла належної уваги цим небезпечним процесам і, відповідно, не забезпечувала системної протидії. На державному рівні не було проведено достатньої роботи з ознайомлення суспільства з правдивою історією нашої країни та сусідніх держав, у тому числі Росії, внаслідок чого багато українців, особливо старшого покоління, сприймають історію держави так, як вона була спотворена в Радянському Союзі. А важливою складовою неоголошеної гібридної війни, яку Російська Федерація веде проти України, є маніпулювання історичною пам'яттю. Тому Україна має протидіяти цим загрозам, а умовою ефективної протидії має бути не лише пошук аргументів для спростування російських історичних нормативів, а й розвінчування російського погляду на історію [9, с. 71].

Разом з тим, дослідники наголошують, що основні історичні постаті, процеси, явища, події України, Російської імперії та Радянського Союзу мають бути історично обґрунтовані з української точки зору, яка має бути донесена не лише до громадян України, а й до міжнародної спільноти, з урахуванням регіональних особливостей України, в частині оцінки історичних подій. Наразі заходи з формування політики національної пам'яті дещо розходяться з потребами українського суспільства, а тому головним викликом є переформатування історичної пам'яті таким чином, щоб адаптувати її до викликів і потреб сьогодення [9, с. 72].

Між тим, на думку українських експертів, для протидії гібридним загрозам простір державної безпеки України потребує змін, серед яких:

- перехід до справжньої парламентської республіки;
- запровадження стратегічної державної політики та її реформування;

- проведення тотальної люстрації;
- нейтралізація проросійських олігархів;
- зміна моделі прийняття рішень;
- здатність реагувати на нові загрози;
- більша підзвітність українських чиновників;
- політична воля до подолання корупції;
- чітко сформульована інформаційна політика;
- адекватна соціальна та гуманітарна політика [9, с. 96].

Для вирішення проблем збереження національної пам'яті та ефективної протидії гібридизації Росії, на думку дослідників, необхідно:

- ініціювати та розробити стратегію збереження національної пам'яті та протидії історичним маніпуляціям з боку окремих іноземних держав, насамперед Російської Федерації, спрямованим на дискредитацію української історії та державності;

- створити раду незалежних та анонімних експертів для оцінки та перевидання підручників з історії;

- створити постійно діючу платформу для представників громадянського суспільства, наукових та освітніх установ для обговорення концепції української історії та політики національної пам'яті;

- активно залучати представників європейських інституцій до дискусій щодо політики національної пам'яті;

- здійснювати моніторинг чинного українського законодавства у сфері політики національної пам'яті та, за необхідності, вносити до нього зміни;

- встановити дієвий контроль за розповсюдженням в Україні друкованої продукції, що спотворює історію України;

- постійно відстежувати дії Росії та її агентів впливу на Заході, спрямовані на підрив історії та державності України, та ефективно реагувати на ці дії [9, с. 104].

Отже, розробка механізмів протидії гібридним війнам і загрозам, у тому числі в культурній сфері, набуває все більшого значення. Гібридна війна

переважно впливає на культуру з метою знищення держави, тому особливу увагу слід приділяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління, що в майбутньому захистить народ від зовнішнього впливу країни-агресора.

ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ

Велике значення для національно-патріотичного виховання підростаючого покоління має планомірна робота закладів культури, зокрема бібліотек, музеїв, музичних шкіл та клубів. Бібліотеки влаштовують книжкові виставки до знаменних дат, проводять літературні салони тощо. Музеї відкривають низку виставок з чіткою національно-патріотичною спрямованістю та організують такі заходи, як:

- тематичні екскурсії з інтерактивними елементами;
- спеціалізовані відкриті лекції, конференції;
- майстер-класи;
- наукові дослідження з історії України, козацтва, визвольних рухів тощо.

Варто підкреслити і роль дитячих музичних шкіл у патріотичному вихованні, де на уроках музичної літератури вивчаються:

- твори всесвітньо відомих українських композиторів;
- музичні інструменти (бандура, сопілка, цимбали) тощо.

Це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання.

Між тим, український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді спрямовує свою роботу на виховання патріотично налаштованої молоді.

Особлива роль у національно-патріотичному вихованні відводиться закладам культури клубного типу, а ефективність їх роботи з національно-патріотичного виховання залежить від форм і методів, які мають поєднувати національне, громадянське, моральне, естетичне тощо виховання з урахуванням

національної історії, мови та культури. Однак у роботі з дітьми та підлітками слід використовувати найбільш адекватні їхньому віку методи та форми.

Водночас ефективним у популяризації народної культури є створення клубів за інтересами, гуртків декоративно-прикладного мистецтва, творчих майстерень за участю народних майстрів, а також популяризація козацьких звичаїв і традицій, використовуючи такі форми заходів, як козацькі ігри та розваги, естафети тощо.

Водночас, підготовка таких заходів вимагає від клубних працівників високого професіоналізму, креативності та постійного пошуку нестандартних рішень.

Для більш ефективного впровадження вищезазначених рекомендацій організовуються семінари - практикуми з обміну практичним досвідом, розробки та впровадження програм національно-патріотичного виховання.

Разом з тим, все більшої актуальності набуває розробка механізмів протидії гібридній війні та загрозам, у тому числі в культурній сфері. Гібридна війна впливає на культуру з метою знищення держави, тому особливу увагу необхідно приділяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління, що в майбутньому захистить народ від зовнішнього впливу країни-агресора.

Загалом, гібридна війна передбачає розгортання внутрішніх конфліктів державою-агресором у державі, яка обрана для агресії, з метою досягнення політичних цілей агресії, що досягаються звичайною війною. Гібридні загрози спрямовані на застосування сили та традиційних і нетрадиційних підривних методів, серед яких дипломатичні, військові, економічні, технологічні, які можуть використовуватися державними та недержавними структурами для досягнення певних цілей поза офіційним оголошенням війни.

Проте, ЄС чітко ідентифікував «гібридні загрози» та визначив заходи протидії, розробивши відповідні документи. Для виявлення гібридних загроз було створено Центр аналізу гібридних загроз ЄС у складі Розвідувально-ситуаційного центру Європейської служби зовнішніх справ, завданням якого

стало збір, аналіз та передача відкритої та закритої інформації щодо індикаторів гібридних загроз та попереджень про них.

Дослідники зазначають, що однією із загроз існуванню та безпеці України є те, що її історія стала інструментом маніпуляцій та гібридної війни з боку Росії, яка має на меті вплинути на формування проросійського світогляду серед українців, у тому числі й історичного. В Україні почали з'являтися російські видання на історичну тематику за дуже низькими цінами, з викривленим поданням української історії.

Проте, гібридна агресія в історичній сфері велася системно, але в Україні не приділялося належної уваги цим небезпечним процесам і, відповідно, не здійснювалася системна протидія. На державному рівні не проводилася достатня робота з ознайомлення суспільства з правдивою історією нашої країни та сусідніх держав, у тому числі Росії, внаслідок чого багато українців, особливо старшого покоління, сприймають державну історію такою, якою вона була спотворена в Радянському Союзі.

На сьогодні заходи з політики національної пам'яті дещо розходяться з потребами українського суспільства, а тому головним завданням стає переформатування історичної пам'яті таким чином, щоб адаптувати її до викликів і потреб сьогодення.

РОЗДІЛ 3. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ КЛУБНОГО ТИПУ (НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «КУЛЬТУРНО- МИСТЕЦЬКИЙ ЦЕНТР» ЛИП'ЯНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ)

3.1. ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «КУЛЬТУРНО- МИСТЕЦЬКИЙ ЦЕНТР» ЛИП'ЯНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

На сучасному етапі, враховуючи виклики сьогодення, особливу увагу необхідно приділяти впровадженню ефективних практик національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління в закладах культури клубного типу. З цією метою необхідно планувати розробку та впровадження інноваційних заходів з національно-патріотичного виховання, спираючись на аналіз попереднього періоду, що буде показано на прикладі комунального закладу «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради. Цей заклад є культурно-освітнім, що здійснює діяльність з метою збереження нематеріальної культурної спадщини українського народу, розвитку зеленого туризму, задоволення культурних потреб та організації дозвілля населення, яке проживає на території Лип'янської громади, заснований виконавчим комітетом Лип'янської сільської ради і є комунальною власністю Лип'янської сільської ради [25].

Культурно-мистецький центр складається з:

- головного закладу культури, а це Комунальний заклад «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради;
- філій, що входять до складу Комунального закладу «Культурно-мистецький центр» (без статусу юридичної особи), а це будинки культури, клуби, бібліотеки, які розташовані на території Лип'янської сільської ради.

Діяльність Центру ґрунтується на принципах:

- доступності, гуманізму, демократизму, незалежності від політичних, громадських та релігійних об'єднань;

- взаємозв'язку морального, фізичного та естетичного виховання;
- рівності умов розвитку для кожної людини; органічного зв'язку з національною історією, культурою і традиціями;
- єдність і різноманітність;
- поєднання державного управління та громадського самоврядування.

Основною метою діяльності центру є створення культурно-мистецьких програм та їх реалізація для задоволення потреб населення.

Основними завданнями стали:

- задоволення духовних та естетичних потреб громадян;
- виховання громадян України;
- реалізація основних завдань державної політики у сфері культурно-освітньої роботи та організації дозвілля;
- виховання у молоді поваги до Конституції України, патріотизму, любові до України, прав і свобод людини, почуття власної гідності;
- створення умов для творчого, інтелектуального та духовного розвитку населення;
- організація та проведення культурно-мистецьких заходів;
- підтримка та розвиток виставкової діяльності в селищі та селах громади;
- задоволення потреб у професійному самовизначенні та творчій самореалізації;
- розвиток освітніх програм у сфері сучасного мистецтва (лекції, воркшопи, конференції тощо);
- популяризація творчості місцевих художників;
- налагодження співпраці з іншими подібними мистецькими центрами в Україні;
- урізноманітнення форм і методів соціокультурної діяльності для задоволення інформаційних, культурно-мистецьких, дозвіллевих та розважальних потреб;
- організація культурних обмінів у різних сферах сучасного та класичного мистецтва;

- поєднання кращих національних традицій та інновацій у всіх сферах діяльності культурно-мистецького центру;

- придбання та накопичення творів мистецтва для створення фонду культурно-мистецького центру;

- створення та підтримка веб-сайту культурно-мистецького центру [25].

Основними напрямками діяльності культурно-мистецького центру стали:

- розробка планів, цільових проєктів та рекомендацій щодо розвитку сучасного мистецтва;

- організація фестивалів, конкурсів, оглядів та виставок мистецтва та фотографії;

- здійснення публічної діяльності, надання на розгляд Ради переліку платних послуг відповідно до вимог чинного законодавства;

- аналіз стану культурно-мистецького обслуговування населення громади, участь у форумах, конференціях, симпозіумах, семінарах, виставках, ярмарках;

- охорона історико-культурної спадщини громади;

- естетичне виховання дітей у школах;

- підтримка організації форумів, конференцій, симпозіумів, семінарів, шкіл, виставок, конкурсів тощо на міському, обласному, всеукраїнському та міжнародному рівнях [25].

На даний час КЗ «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради є центром культурно-масового життя територіальної громади, робота якого здійснюється відповідно до річного плану, що складається в кінці поточного року на наступний рік та затверджується начальником відділу освіти, молоді та спорту, культури і туризму виконавчого комітету Лип'янської сільської ради.

Робота комунального закладу спрямована на розвиток аматорського мистецтва у різних видах і жанрах народної творчості, задоволення культурних потреб різних вікових груп населення громади шляхом проведення культурно-мистецьких заходів, зокрема тематичних та розважальних програм, театралізованих фестивалів, вечорів та святкових концертів, присвячених державним, календарним та іншим важливим датам.

З метою впровадження інноваційних практик національно-патріотичного виховання молодого покоління в Культурно-мистецькому центрі Лип'янської селищної ради необхідно провести аналіз заходів, організованих у попередній період. Для аналізу було взято 2021 та 2022 роки.

Національно-патріотичного виховання

Місяць	Заходи	
	2021 рік	2022 рік
Січень	1.Історична година - Велика і єдина Соборна Україна. 2.День пам'яті «Український голокост». 3.Погляд у минуле «Бій під Крутами».	1.Історична година - Велика і єдина Соборна Україна. 2.День пам'яті «Український голокост» 3.Погляд у минуле «Бій під Крутами»
Лютий	1.Година патріотичних цінностей «Небесну сотню Господи прийми!».	1.Година патріотичних цінностей «Небесну сотню Господи прийми!».
Березень	1.Визволення сіл від німецько-фашистських загарбників «Вони наближали сьогоднішня».	1.Визволення сіл від німецько-фашистських загарбників «Вони наближали сьогоднішня».
Квітень	1.Інформаційна зона «АТО-ООС - зона особливої уваги».	1.Інформаційна зона «АТО-ООС - зона особливої уваги».
Травень	1.День примирення «Пам'ять полум'яних літ». 2.День Європи «Така далека і близька Європа».	1.День примирення «Пам'ять полум'яних літ». 2.День Європи «Така далека і близька Європа».
Червень	1.День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні «Той червень страшний не забути повік». 2.День Конституції «Конституція – наш основний Закон»	1.День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні «Той червень страшний не забути повік». 2.День Конституції «Конституція – наш основний Закон».

Липень	1.День Державного суверенітету України «Ти для мене єдина моя Україна»	1.День Державного суверенітету України «Ти для мене єдина моя Україна».
Серпень	1.День прапора «Кольори що дають надію». 2.День Незалежності України «Моя Україна у серці навек».	1. День прапора «Кольори що дають надію». 2. День Незалежності України «Моя Україна у серці навек».
Вересень	1.День партизанської слави «Партизанськими шляхами наших дідів»	1.День партизанської слави «Партизанськими шляхами наших дідів».
Жовтень	1.День людей похилого віку «Не біда що за плечима осінь». 2,День українського козацтва та День захисника і захисниць України «Слава козацька».	1.День людей похилого віку «Не біда що за плечима осінь» 2..День українського козацтва та День захисника і захисниць України «Слава козацька».
Листопад	1.День гідності і свободи «Змінився світ, життя змінилось», «На колінах стою перед вами сповідаю жалобу свою». 2.День пам'яті жертв голодоморів «Наслідки голодомору», «Пекучий біль мого народу».	1.День гідності і свободи «Змінився світ, життя змінилось», «На колінах стою перед вами сповідаю жалобу свою». 2.День пам'яті жертв голодоморів «Наслідки голодомору», «Пекучий біль мого народу».
Грудень	1.День збройних сил України «Слава солдатська». 2.День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АС «Чорний біль мого народу», «Ти чуєш світе, як гірко ридає полин?».	1.День збройних сил України «Слава солдатська». 2.День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АС «Чорний біль мого народу», «Ти чуєш світе, як гірко ридає полин?».

[25].

Якщо проаналізувати та порівняти заплановані заходи з національно-патріотичного виховання, то можна побачити ідентичність планів на 2021 та 2022 роки, тобто жодних змін не відбулося. Однак слід пам'ятати, що сучасна аудиторія є вимогливою, її культурні потреби мають задовольнятися, а культурні послуги надаватися якісно, адже ніхто не буде відвідувати і задовольнятися одними і тими ж заходами, які будуть дублюватися з року в рік, особливо молоде покоління з високим пізнавальним інтересом.

У свою чергу, після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року культурні інституції працюють в умовах часових та онлайн-обмежень, і нові форми мають бути сплановані та впроваджені з урахуванням викликів сьогодення.

У звіті зазначається, що робота центру та філій у 2022 році була переформатована відповідно до вимог карантину та воєнного стану в Україні, частина культурних заходів була скасована, а відвідування клубів членами громади обмежене. У період роботи працівники сільських закладів культури займалися самоосвітою та веденням документації. Всі працівники прибирали прилеглі до закладів культури території.

Втім, у квітні було проведено творчо-патріотичний захід - вернісаж дитячих малюнків «Славимо нашу Україну, славимо її воїнів» (див. додаток 1), який відбувся серед дітей села Веселий Кут, що мав на меті виховання у підростаючого покоління національної свідомості, патріотизму, загальнолюдських якостей особистості, таких як милосердя, почуття взаємодопомоги, відповідальності, поваги до захисників Батьківщини. Крім того, в умовах воєнного стану, в бібліотеці стартував відкритий для всіх патріотичний онлайн-флешмоб «Я – українець» та проведено інформаційно-патріотичну годину «Україна - моя Батьківщина» (див. додаток 2)[25].

У травні проведено акцію до Дня пам'яті та примирення «Запали свічку» та покладання вінків до пам'ятників, обелісків і братських могил (див. додаток 3).

З нагоди Дня вишиванки відбулася вулична акція «Народжені у вишиванці» та флешмоб «Одягни вишиванку», встановлені фото зони та організовані тематичні години (див. додаток 4).

З нагоди Дня Конституції України на сайті Культурно-мистецького центру та його філій було організовано онлайн-привітання.

28 липня Україна святкувала свій перший День Державності, з нагоди якого в Культурно-мистецькому центрі та його філіях, було розгорнуто тематичну виставку, а в соціальних мережах розміщено привітання від заслуженого працівника культури України, художнього керівника центру Дмитра Вовка (див. додаток 5).

24 серпня з нагоди Дня Незалежності України відбулися благодійні концерти «Добрий вечір, ми з України», «Разом з Україною», «В любові і добрі квітне Україна» тощо. Працювали виставки, фото зони та ярмарок виробів ручної роботи Т. Дібрівської, а всі виручені кошти були передані на підтримку Збройних Сил України. Веселокутська бібліотека-філія також провела акцію «Подаруй бібліотеці книгу українського автора» (див. додаток 6) [25].

29 серпня 2022 року відбулося онлайн вшанування Дня пам'яті захисників України «Герої не вмирають» (див. додаток 7).

У свою чергу, культурно-мистецький центр та його філії дистанційно долучилися до багатожанрового обласного патріотичного фестивалю «Мій народ є, мій народ завжди буде». Мета фестивалю:

- популяризація патріотизму через мистецтво;
- сприяння формуванню української та європейської ідентичності;
- заохочення патріотичної творчості через участь у мистецьких проектах;
- відображення драматичних подій, що розгорнулися у зв'язку з агресією Росії проти України, у творчості аматорів Черкащини [25].

Крім того, були проведені години пам'яті «Світ змінився» до Дня Гідності та Свободи, години скорботи до Дня пам'яті жертв Голодомору «Запали більшого народу» та акція «Запали свічку пам'яті», яка також проходила в онлайн-режимі.

Між тим, з метою патріотичного виховання підростаючого покоління Культурно-мистецьким центром та його філіями Лип'янської ОТГ у 2022 році та першій половині 2023 року було організовано наступні заходи.

Дата	Назва заходу
16.02.2022	флешмоб «Долоньки Єдності»
18.02.2022	тиха акція «Ангели пам'яті»
21.03.2022	флешмоб «Ми за мир»
01.04.2022	творча патріотична акція – вернісаж дитячих малюнків «Славимо рідну Україну, славимо воїнів її»
13.04.2022)	Інформаційно – патріотична година «Україна – це моя Батьківщина»
16.04.2022	патріотичний онлайн флешмоб «Я з України»
08.05.2022	тематична година «День пам'яті та примирення»
10.05.2022	флешмоб «Не твоя війна»
12.05.2022)	патріотично – виховна година «Ой у лузі червона калина похилилася...»
19.05.2022	флешмоб «Одягни вишиванку, Україно моя»
21.05.2022	тематична виставка «День Європи – свято миру і єдності»
01.06.2022	майстер – клас «Обереги нашим воїнам»
22.06.2022	патріотично виховна година «День скорботи та вшанування пам'яті жертв війни в Україні»
28.07.2022	тематична година «День української державності»
22.08.2022	благодійний концерт «Разом з Україною»
29.08.2022	патріотично – виховна година «Наші захисники»
14.10.2022	патріотичний захід «Дякуємо Вам, наші захисники і захисниці»
06.12.2022	тематичний вечір «Збройні Сили України»
07.12.2022	флешмоб «Хусточка українська»
22.01.2023	історична година до Дня Соборності України «Соборність Духу, Розуму і Серця»
15.02.2023	майстер – клас «Єдність – наше все»
16.02.2023	флешмоб до Дня єднання «В єднанні сила і душа народу»
20.02.2023	акція «Запали свічку пам'яті», година патріотичних цінностей до Дня Героїв Небесної сотні

23.02.2023	флешмоб «Ми діти твої, Україно»
24.02.2023	патріотична акція «Забороніть війну»
06.03.2023	благодійний ярмарок на підтримку ЗСУ
23.03.2023	тематичний захід «Військо сильне духом» до Дня Національної гвардії України.
27.03.2023	вечір – зустріч з воїном ЗСУ
08.05.2023	історична година «Не загасити пам'яті вогонь» до Дня пам'яті та примирення. Акція «Запали свічу» (мітинг, покладання вінків до пам'ятника загиблих)
18.05.2023	флешмоб «Україна у вишиванці»
23.05.2023	виховний захід на національно-патріотичну тематику з нагоди Дня Героя.
01.06.2023	конкурсно – розважальна програма «Всі ми діти твої, Україно!» з нагоди Міжнародного Дня захисту дітей
04.06.2023	виховна година пам'яті «День вшанування пам'яті дітей, які загинули внаслідок збройної агресії рф проти України»
22.06.2023	історична година «Той червень страшний не забути повік» до Дня скорботи та вшанування пам'яті жертв війни в Україні
16.07.2023	інформаційна година «Вони захищають наше майбутнє» до Дня спеціальних операцій Збройних сил України
28.07.2023)	тематичний захід «Моя держава Україна» до Дня Української Державності
03.08.2023	конкурс малюнків «Моя рідна Україна»

[25].

Однак ми можемо спостерігати, що заплановані заходи не відповідають реалізованим, тому необхідно більш ретельно планувати, враховуючи власні ресурси та можливості, а також погрози зовнішнього середовища.

Між тис, для систематизації роботи з патріотичного виховання було реалізовано культурно-просвітницький проект «Моя країна - Україна, Лип'янка - серце України».

Ідея проекту:

- пошук ефективних форм культурно-просвітницької роботи закладів громади щодо відродження українських національних традицій, культури та звичаїв;

- сприяння вихованню патріотизму та національної гідності у дітей та молоді.

Проект включав низку різноманітних за формою та змістом заходів: акції, флешмобів, патріотичних експедицій, святкові та просвітницькі програми, конкурси, фестивалі, цікаві зустрічі тощо.

Однією з таких стала акція «Україна - це ми», що стартувала у березні 2022 року по всій територіальній громаді на підтримку Збройних Сил України. Під час акції було організовано і започатковано:

- патріотичний рух, під час якого вивішували жовто-блакитні стрічки за єдність України (див. додаток 8);

- творчий патріотичний захід - вернісаж дитячих малюнків «Славимо нашу Україну, славимо її воїнів», який відбувся серед дітей громади (див. додаток 9);

- акцію «Діти за мир та єдність України» та свято «Моя вишивана Україна» (див. додаток 10) [25].

В рамках проекту гурток «Фантазія - образотворче та декоративно-прикладне мистецтво» провів майстер-клас зі створення ляльки «Ангел» (див. додаток 11). А також за давньою українською традицією в майстерні проводилися родинні свята, а саме «Сім'я та родинні обряди», «Андріївські вечорниці», «Улюблені пісні моїх батьків», «Свята в нашому домі».

Комплекс заходів з національно-патріотичного виховання включав:

- проведення обласного фольклорного фестивалю-конкурсу «З глибин народу»;

- участь у фестивалі патріотичної пісні «Не соромся, це твоя земля»;

- організація благодійних концертів для збору коштів для воїнів Збройних Сил України;

- участь в акції «Лист пораненому», в рамках якої діти надіслали малюнки та щирі листи захисникам Батьківщини на фронт (див. додаток 12);

- збір продуктових наборів для воїнів Збройних Сил України [25].

Важливе значення для формування національної свідомості дітей має діяльність патріотичних вокальних колективів, у тому числі дитячих:

- «Незламні» Лип'янського сільського Будинку культури;
- «Зорецвіт» та «Козачата» Веселокутського відділення ЦКД с. Веселий Кут;

- «Домісолька», Антонівський відділ КМЦ с. Антонівка.

Репертуар колективів різноманітний і часто поповнюється новими піснями, серед яких:

- «Україна – мати»;
- «Ми за мир»;
- «Незламна»;
- «Діти України»;
- «Мій тато – герой»;
- «Україна непереможна»;
- «Не ваша війна»;
- «Боже, бережи Україну»;
- «Український гнів»;
- «Козацькому роду» та багато інших [25].

У Культурно-мистецькому центрі також проводяться:

- виставки дитячої творчості та аматорські виставки серед мешканців мікрорайону;

- декоративно-ужиткові виставки з патріотично оформленими фотозонами, які постійно оновлюються.

До річниці визволення населених пунктів були організовані різноманітні заходи, а саме прибирання братських могил у селах, покладання квітів до обелісків, зустрічі з ветеранами та дітьми війни, круглі столи, лекції, фотовиставки (див. додаток 13).

Загалом роботу клубу можна вважати задовільною, оскільки частина запланованих заходів було реалізовано.

Отже, на сьогодні, особливу увагу необхідно приділяти впровадженню ефективних практик національно-патріотичного виховання підростаючого покоління в закладах культури клубного типу. З цією метою необхідно

планувати розробку та впровадження креативних заходів з національно-патріотичного виховання, спираючись на аналіз попереднього періоду, враховуючи власні ресурси, виклики сьогодення та потреби молодого покоління, оскільки сучасна аудиторія є досить вибагливою, а тому і відвідувати та брати участь у ідентичних заходах, що проводяться щороку, скоріш за все не будуть.

3.2. ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ РОБОТИ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В «КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ЦЕНТР» ЛИП'ЯНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

До сучасних форм роботи, які є ефективними у формуванні патріотичних почуттів дітей, можна віднести:

- віртуальні екскурсії, які знайомлять дітей з природою рідного краю, визначними місцями тощо;
- перегляд та обговорення фоторепортажів про місця, які формують громадянську позицію, зокрема, можна запропонувати зробити фото підбірку місць, де, наприклад, встановлений державний прапор, є історична пам'ятка тощо, а потім оформити її у вигляді презентації для перегляду;
- театральний гурток «Театр тіней», який допоможе дітям зрозуміти поведінку тих чи інших персонажів та висловити свою думку, а для цього достатньо екрану з прозорим білим покриттям та проектора;
- створення мультфільмів за дитячими малюнками, оскільки мультфільми завжди створювалися для того, щоб допомогти дітям зрозуміти навколишній світ, сформувати їх світогляд, і ця форма роботи передбачає використання програм ProShowProducer або VideoMaster [69].

Ці форми роботи можуть бути використані в діяльності КЗ «Культурно-мистецький центр» Лип'янської ОТГ, оскільки вони спрямовані на створення клубних формувань - творчих колективів, клубів, любительських об'єднань та клубів за інтересами.

З метою ефективного розвитку національно-патріотичного виховання підростаючого покоління та поширення українських звичаїв, традицій та обрядів при центрі було започатковано роботу наступних гуртків:

1. Гурток «Говоримо українською» - керівник гуртка прищеплює дітям любов та інтерес до українського слова, збагачує навколишній світ знаннями про минуле та майбутнє українського народу та його держави.

Відповідно, можна запропонувати цьому гуртку реалізувати наступні заходи, спрямовані на патріотичне виховання та прищеплення любові до української мови, а саме:

- «Свята рідної мови»;
- «Літературні вечорниці»;
- конкурс на кращий плакат з української мови;
- конкурс читців;
- конкурс на кращу розповідь українською мовою - загадки, прислів'я, приказки, повір'я, легенди, народні прикмети; мовні екскурсії, зокрема виявлення неграмотних виразів у рекламі, вівісках тощо [76, с. 27].

2. Гурток «Фантазія» - образотворче та прикладне мистецтво» - керівник гуртка розвиває та збагачує дитячу уяву та фантазію українським народним та сучасним мистецтвом через художній малюнок, ліплення та вишивку.

Для цієї групи можна запропонувати заняття з патріотичного виховання: познайомити дітей з творчістю українських художників, які зображували природу рідного краю, таких як Т. Шевченко, А. Куїнджі, Т. Яблонська тощо, а потім запропонувати дітям намалювати рідні краєвиди. А після ознайомлення з основними властивостями кольору діти можуть намалювати квіти рідного краю в техніці живопису, використовуючи основні та похідні кольори та їх затемнення [24, с. 71].

Також діти можуть навчитися декоративному розпису, зокрема

петриківському та розписати кухонну лопатку в техніці петриківського розпису. А також познайомити

з весняною традицією розписувати печиво у формі птахів у техніці «айсінг», адже в день приходу весни наші предки ліпили з тіста «жайворонків», намагаючись таким чином прискорити приліт птахів і наблизити тепло [64].

3. Гурток «Музичний» - музичний керівник об'єднує та приваблює серця тих, хто цікавиться українськими народними піснями та традиціями, намагаючись адаптувати пісні до масового вжитку. Ансамбль української народної пісні «Джерело» наповнює пісні та збагачує пісенну спадщину живим співом.

Між тим, для гуртка «Музичний» можна запровадити вивчення календарно-обрядових та історичних пісень, серед яких:

- колискові;
- колядки;
- щедрівки;
- веснянок;
- закличок.

Це сприятиме формуванню національної ідентичності підростаючого покоління, а формами проведення заходів можуть бути батли, тобто змагання, хто краще заспіває, та «Караоке», яке передбачає проходження певних етапів:

- відбір авторів, на вірші яких написані пісні, та підбір музики;
- зняти відео з текстом і музикою, зробити так звану фонограму;
- забезпечити необхідне обладнання, зокрема комп'ютер, мультимедійний проектор, екран, мікрофон;

- караоке має бути організоване у формі концерту з ведучим, який коротко знайомить аудиторію з авторами пісень і музики та представляє виконавців [31].

У свою чергу, слухання традиційної та академічної української музики, на думку Т. Вовк, сприяє вмінню відрізнити «своє» від «чужого», накопиченню знань про національну музичну спадщину, а національна музика легша для розуміння дітей, ніж будь-яка інша. Класику національної музики можна використовувати не лише на уроках музики для прослуховування, а й на

різноманітних заходах та святах як музичне оформлення, незалежно від того, чи присвячені заходи патріотичній тематиці, чи ні [7].

Для слухання дітям можна запропонувати зразки української музичної класики, такі як:

- вокальні номери з дитячих опер М. Лисенка: «Зима і весна», «Коза Дереза», «Пан Коцький»;
- опера К. Стеценка «Івасик-Телесик»;
- обробки українських народних пісень М. Леонтовича, зокрема «Щедрик», «Дударик», «Гра в зайців»;
- інструментальні цикли для дітей Я. Степового, В. Барвінського та В. Косенка;
- музику до українських мультфільмів та пісні до них М. Скорика, Г. Саська, Жанни та Оксани Колодуб, А. Мігай та ін.[7].

Можна організувати музичний урок національно-патріотичного виховання, під час якого діти: згадають або дізнаються про державні та національні символи України; розвинуть почуття ритму; залежно від характеру музики навчаться координувати рухи під музичний супровід, виконувати українські танцювальні кроки тощо (див. додаток 14).

Для більш ефективного національно-патріотичного виховання підростаючого покоління комунальний заклад «Культурно-мистецький центр» Лип'янської громади може реалізувати мистецький проект «Жовто-блакитна країна».

Метою проекту є розвиток інтересу до української культурної спадщини та виховання патріотичного духу.

Завдання проекту:

- поглибити знання про державні символи України;
- навчити дітей створювати національно-патріотичні поробки;
- сприяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління через цікаве та корисне дозвілля.

1. Діти діляться на чотири групи:

- Оригінали;
- Креативні;
- Дизайнери;
- Музикознавці [24].

«Оригінали» мають виготовити «браслет-оберіг» у національних кольорах, який можна зробити як для себе, так і для друзів та знайомих. Під час підготовки діти повинні спочатку вивчити національну символіку, тобто герб і прапор, а потім кольори, що використовуються в символіці [24, с. 73].

«Креативні» повинні навчитися створювати підставку під олівці за власним дизайном, використовуючи національні кольори - синій і жовтий. Під час підготовки діти вивчають український прапор та значення кольорів, а також дізнаються більше про офіційну церемонію підняття прапора, яка відбувається щороку 23 серпня по всій Україні [24, с. 73].

«Дизайнери» мають ознайомитися з народними іграшками-оберегами, а саме з видами ляльок-мотанок, зокрема з «Пеленашкою» [24, с. 72].

«Музикознавці» мають підібрати музичні твори для посилення патріотичного духу, і в процесі підготовки вони вивчають історію виникнення гімну та його значення. Цікаво, що 26 лютого 2022 року Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти запропонувало музикантам включити гімн України до концертних програм і виконувати його на підтримку українського народу [24, с. 73].

Діти мають підібрати плейлист музики про Україну для супроводу майстер-класів для інших груп.

Це можуть бути:

- «Гімн України»;
- Т. Петриненко («Україна»);
- Probass&Hardi («Добрий вечір»);
- Номер 482 («Доброго ранку, Україно!»);
- О. Пономарьов («Заспіваймо пісню за Україну»);
- Океан Ельзи («Все буде добре»);

- Khayat («Гімн Землі»);
- Ріанобой («Батьківщина»);
- Без обмежень («Вільні люди»);
- Макс Барських («Хай буде весна»);
- Т. Кароль та Ю.Саніна («Вільна»);
- Без обмежень («Героям»);
- А.Хливінюк&TheKiffness («Ой у лузі...»);
- НК («Я - Україна!»);
- М.Ломакін («Україно, я з тобою!»);
- Калуський оркестр («Стефанія»);
- EdSheeran («2step ftAntytila»);
- Alyonaalyona («Мої рідні») та інші [24, с. 73].

2. Після дослідження та опрацювання всіх необхідних матеріалів кожна група має підготувати презентацію за темою та відповідний майстер-клас.

Майстер-клас з виготовлення браслету «Браслет – оберіг» проведуть діти з групи «Оригінали». Під час майстер-класу діти навчатимуться виготовляти патріотичний браслет з атласних стрічок у національних кольорах України.

1. Беремо дві стрічки, з'єднуємо їх так, щоб вони були точно паралельні одна одній і зав'язуємо вузлик на відстані приблизно 5-6 см від краю.

2. Роз'єднуємо стрічки і працюємо з довгими кінцями, синю стрічку складаємо навпіл і обмотуємо жовтою стрічкою, потім те ж саме робимо з жовтою стрічкою, складаємо її навпіл і вставляємо в петлю, утворену згином синьої стрічки, затягуємо синю стрічку так, щоб стрічки щільно прилягали.

3. Після того, як браслет зплетений до потрібного розміру, необхідно закінчити

плетіння, тобто протягнути край жовтої стрічки через петлю синьої стрічки і затягнути, потім зав'язати два вузли, але не затягувати занадто сильно,

4. Обрізаємо краї стрічки, щоб утворилося гостре вістря та нанизуємо намистини на стрічку, тобто на синю стрічку жовту намистину, на жовту синю намистину, а потім зав'язуємо

вузол, щоб закріпити намистину [84].

Необхідні матеріали:

- репсова стрічка 0,6 см аквамарин 1 метр;
- репсова стрічка 0,6 см жовта 1 метр;
- дерев'яні намистини 1,3 см яскраво-сині 2 шт.;
- дерев'яні намистини 1,3 см жовті 2 шт. [84].

Майстер-клас з виготовлення підставки для олівців.

1. Наносимо тонкий шар клею на один бік пінопластового кружечка і приклеюємо на квадратний аркуш паперу; краї паперу, що не приклеєні до кружечка, нарізаємо тонкими

смужками.

2. Наносимо тонкий шар клею на смужки і приклеюємо їх на іншу сторону пінопласту, складаючи по черзі.

3. Щоб створити контур для паперу, який буде покривати зовнішню сторону стаканчиків, відкриваємо бічну частину стаканчика і розгортаємо його, клеїмо на папір, обводимо стаканчик олівцем, створивши таким чином

шаблон для вирізання.

4. Наносимо тонкий шар клею на зворотний бік паперового шаблону і обертаємо його навколо

стаканчика, так само робимо з іншими стаканчиками.

5. Щоб скріпити стаканчики між собою, потрібно зробити отвори у найвищій точці за допомогою ножа, а потім закріпити стаканчики кольоровими штифтиками.

6. Щоб конструкція була міцною і стійкою, потрібно нанести клей на боки стаканчиків знизу і склеїти їх між собою. Потім перевернути стаканчики, вирізати кілька шматочків пінопласту для створення точок контакту і приклеїти їх до дна стаканчиків так, щоб вони були врівень з бічними

«ніжками»; це допоможе закріпити всю конструкцію на підставці.

7. Нанести клей на ці частини, які будуть точками контакту, і приклеїти їх

до круглої пінопластової основи, яку підготували раніше[52].

Необхідні матеріали:

- 7 невикористаних паперових стаканчиків для кави різного розміру та висоти;

- 1 склянка для шаблону;
- коло з пінопласту діаметром 30-40 сантиметрів;
- кілька аркушів кольорового та візерункового паперу для декорування;
- клей;
- різнокольорові штифтики;
- ножиці;
- олівець [52].

Майстер-клас з виготовлення ляльки-мотанки «Пеленашка».

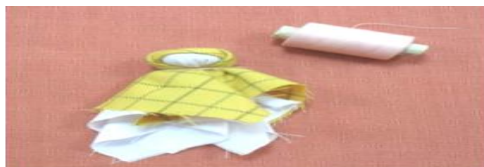

1, Потрібна тканина розміром 25x25 см. на яку посередині кладемо поролон, вату або шматочки тканини скручене в кільце і

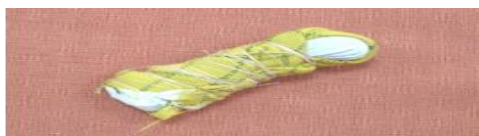
обертаємо навколо, формуючи «голову».

2. Беремо тканину розміром 15x15 см і згортаємо один кут, роблячи хустку.

3. Одягаємо на голову і обмотуємо знизу.

4. Підгортаємо решту тканини та міцно загортаємо.

5. Загортаємо ляльку в простирadlo і перев'язуємо стрічкою.

6. Вона схожа на немовля, звідси і назва «Пеленашка» [73].

Для презентації майстер-класів слід обрати день тижня, наприклад, п'ятницю, коли одна з груп проводитиме майстер-клас для всіх інших, і так щотижня.

3. Для цікавого дозвілля, спрямованого на національно-патріотичне виховання наймолодших, можна залучити їх до квест-гри, присвяченої Дню Соборності України, яка може мати такі локації:

- історична - пограти у вікторину на історичну тематику;
- географічна - пограти у вікторину про міста України;
- спортивна - показати руханку, яку можна відтворити;
- військова - провести невеликі змагання, наприклад, перетягування канату;
- співоча - заспівати найпопулярнішу українську пісню;
- творча - виготовити сувеніри, наприклад, жовто-блакитні серця з тканини;

- смачна - впізнати українські страви;
- традиції України - показати унікальні традиції;
- лабіринт;
- танець.

Необхідні матеріали:

- комп'ютери;
- аркуші для роботи в групах;
- кольорові олівці, ручки;
- малюнки з табличками;
- карта України [8].

Отже, для того, щоб національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління було ефективним, необхідно впроваджувати нові форми, серед яких віртуальні екскурсії, що знайомлять дітей з природою рідного краю, перегляд та обговорення фоторепортажів про місця, які визначають громадську позицію людини, створення мультфільмів за мотивами дитячих малюнків тощо, які будуть цікавими та запам'ятовуватимуться дітьми та сприятимуть їх патріотичному вихованню.

ВИСНОВКИ ДО 3 РОЗДІЛУ

На сьогодні, особливу увагу необхідно приділяти впровадженню ефективних практик національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління в закладах культури клубного типу, зокрема в комунальному закладі «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради, що є культурно-освітнім закладом та здійснює діяльність з метою збереження нематеріальної культурної спадщини українського народу, розвитку зеленого туризму, задоволення культурних потреб та організації дозвілля населення, яке проживає на території Лип'янської громади. Робота комунального закладу спрямована на розвиток аматорського мистецтва у різних видах і жанрах народної творчості, задоволення культурних потреб різних вікових груп населення.

Втім, нині необхідно планувати розробку та впровадження інноваційних заходів з національно-патріотичного виховання, враховуючи діяльність попереднього періоду. Було проведено аналіз заходів з національно-патріотичного виховання в Культурно-мистецькому центрі Лип'янської селищної ради, організованих у 2021 та 2022 роках. Проаналізувавши та порівнявши заплановані заходи з національно-патріотичного виховання, було виявлено ідентичність планів на 2021 та 2022 роки, тобто жодних змін не відбулося. Однак слід пам'ятати, що сучасна аудиторія є вимогливою, її культурні потреби мають задовольнятися, а культурні послуги надаватися якісно, адже ніхто не буде відвідувати і задовольнятися одними і тими ж заходами, які будуть дублюватися з року в рік, особливо молоде покоління з високими пізнавальними запитами.

У свою чергу, після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року заклади культури почали працювати в умовах часових та онлайн обмежень, і нові форми мають бути сплановані та впроваджені з урахуванням викликів сьогодення.

Між тим, з метою патріотичного виховання підростаючого покоління Культурно-мистецьким центром та його філіями Лип'янської громади у 2022 році та першій половині 2023 року було організовано заходи. Однак можемо спостерігати, що заплановані заходи не відповідають реалізованим, тому необхідно більш ретельно планувати, враховуючи власні ресурси та можливості, а також погрози зовнішнього середовища.

Загалом роботу клубу можна вважати задовільною, оскільки частина заплановані заходи були реалізовані, але слід ретельніше планувати розробку та впровадження сучасних форм з національно-патріотичного виховання, враховуючи власні ресурси, виклики сьогодення та потреби молодого покоління.

До сучасних форм роботи, які є ефективними у формуванні патріотичних почуттів дітей, можна віднести віртуальні екскурсії, які знайомлять дітей з природою рідного краю, визначними місцями тощо; перегляд та обговорення фоторепортажів про місця, які формують громадянську позицію; театральний гурток «Театр тіней», який допоможе дітям зрозуміти поведінку тих чи інших

персонажів та висловити свою думку; створення мультфільмів за дитячими малюнками, оскільки мультфільми завжди створювалися для того, щоб допомогти дітям зрозуміти навколишній світ.

Ці форми роботи можуть бути використані і в діяльності комунального закладу «Культурно-мистецький центр» Лип'янської об'єднаної територіальної громади. А в окремі гуртки, зокрема в гурток «Говоримо українською» можна впровадити «Літературні вечорниці», конкурс на кращий плакат з української мови та читців тощо; в гурток «Фантазія» - образотворче та прикладне мистецтво», познайомивши дітей з творчістю українських художників, які зображували природу рідного краю, запропонувати дітям намалювати рідні краєвиди, а також можуть намалювати квіти рідного краю в техніці живопису тощо та навчитися декоративному розпису, зокрема петриківському і розписати кухонну лопатку в техніці петриківського розпису та печиво у формі птахів у техніці «айсінг»; в гурток «Музичний» можна запровадити вивчення календарно-обрядових та історичних пісень, а формами проведення заходів можуть бути батли, тобто змагання, хто краще заспіває, та «Караоке»,

Для більш ефективного національно-патріотичного виховання підростаючого покоління комунальний заклад «Культурно-мистецький центр» Лип'янської громади може реалізувати мистецький проект «Жовто-блакитна країна», метою якого є розвиток інтересу до української культурної спадщини та виховання патріотичного духу. Завдання проекту є поглибити знання про державні символи України; навчити дітей створювати національно-патріотичні поробки; сприяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління через цікаве та корисне дозвілля. В рамках проекту діти діляться на чотири групи (Оригінали, Креативні, Дизайнери, Музикознавці). Оригінали мають навчитися виготовляти «браслет-оберіг» у національних кольорах, креативні повинні навчитися створювати підставку під олівці за власним дизайном, використовуючи національні кольори, дизайнери мають навчитися робити ляльку - мотанку «Пеленашку», а музикознавці мають підібрати плейлист музики про Україну для супроводу майстер-класів для інших груп та

посилення патріотичного духу. Кожна група має провести майстер-клас для всіх інших і навчити створювати національно-патріотичні вироби.

А для того, щоб національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління було ефективним, необхідно впроваджувати нові форми, які будуть цікавими та запам'ятовуватимуться дітьми та сприятимуть їх патріотичному вихованню.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито сутність та складові національно-патріотичного виховання, яке є складовою загального виховного процесу молодого покоління та систематичною виховною діяльністю, спрямованою на формування національної самосвідомості, а тому сьогодні пріоритетним напрямом національно-патріотичного виховання має стати громадянське виховання на засадах конституційного патріотизму, що передбачає дотримання Конституції держави, повагу до прав і свобод людини.

Науковці, досліджуючи особливості національно-патріотичного виховання, виокремили його концепції, серед яких теорія «етнічного ядра нації», формування виключно політичної нації, «конституційний патріотизм». Різноманітність та неоднозначність розуміння патріотизму пояснюється його складною природою, багатством змісту та різноманітністю форм прояву.

Однак у кожного народу, в тому числі і в українців, склалася своя національна система виховання, тому діти повинні виховуватися з раннього віку рідною мовою, через український фольклор, мистецтво, літературу і разом з батьками долучатися до національних традицій і звичаїв, але при цьому знати, що найвищими цінностями для будь-якої особистості, в сучасних умовах повинні бути, поряд з національними, духовні цінності. Це особливо актуально в наш час, коли існує загроза втрати державної незалежності та потрапляння під вплив іншої держави, а тому необхідно посилити патріотичне виховання підростаючого покоління на основі національних та європейських цінностей.

2. Охарактеризовано нормативно-правову базу національно-патріотичного виховання. На сьогодні нормативно-правова база національно-патріотичного виховання включає відповідні документи, проте наразі набуває актуальності Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019 р.) та реалізація Стратегії національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (2020 р.), що визначає стратегію виховання дітей і молоді та

реалізується шляхом співпраці органів державної влади, навчальних закладів, громадських об'єднань та інших інституцій.

Також важливою є Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, яка була затверджена у 2021 році і стала першою в Україні.

3. Розкрито особливості національно-патріотичного виховання в закладах культури, зокрема бібліотек, музеїв, музичних шкіл та клубів. Бібліотеки влаштовують книжкові виставки до знаменних дат, проводять літературні салони тощо. Музеї відкривають низку виставок з чіткою національно-патріотичною спрямованістю та організують тематичні екскурсії з інтерактивними елементами, спеціалізовані відкриті лекції, конференції, майстер-класи тощо. Дитячі музичні школи на уроках музичної літератури вивчають твори всесвітньо відомих українських композиторів, музичні інструменти (бандура, сопілка, цимбали) тощо. Це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання.

Особлива роль у національно-патріотичному вихованні відводиться закладам культури клубного типу, а ефективність їх роботи залежить від форм і методів, які використовуються. Проте у роботі з дітьми та підлітками слід використовувати методи та форми, які відповідають їхньому віку.

Водночас ефективним у популяризації народної культури є створення клубів за інтересами, гуртків декоративно-прикладного мистецтва, творчих майстерень за участю народних майстрів, а також популяризація козацьких звичаїв і традицій, використовуючи такі форми заходів, як козацькі ігри та розваги, естафети тощо.

Втім, підготовка таких заходів вимагає від клубних працівників професіоналізму, креативності та постійного пошуку нестандартних рішень, а для більш вдосконалення роботи організуються семінари - практикуми з обміну практичним досвідом, розробки та впровадження програм національно-патріотичного виховання.

4. Проаналізовано гібридні війни і загрози в соціокультурному просторі України та механізмів протидії їм, у тому числі в культурній сфері. Гібридна війна впливає на культуру з метою знищення держави, тому особливу увагу необхідно приділяти національно-патріотичному вихованню підрастаючого покоління, що в майбутньому захистить народ від зовнішнього впливу країни-агресора.

Гібридні загрози спрямовані на застосування сили та традиційних і нетрадиційних підривних методів, серед яких дипломатичні, військові, економічні, технологічні, які можуть використовуватися державними та недержавними структурами для досягнення певних цілей поза офіційним оголошенням війни.

Проте, ЄС чітко ідентифікував «гібридні загрози» та визначив заходи протидії, розробивши відповідні документи та створив Центр аналізу гібридних загроз ЄС у складі Розвідувально-ситуаційного центру Європейської служби зовнішніх справ.

Дослідники зазначають, що однією із загроз існуванню та безпеці України є те, що її історія стала інструментом маніпуляцій та гібридної війни з боку Росії, яка має на меті вплинути на формування проросійського світогляду серед українців, у тому числі й історичного. Гібридна агресія в історичній сфері велася системно, але в Україні не приділялося належної уваги цим небезпечним процесам і, відповідно, не здійснювалася системна протидія.

На сьогодні заходи з політики національної пам'яті дещо розходяться з потребами українського суспільства, а тому головним завданням стає переформатування історичної пам'яті таким чином, щоб адаптувати її до викликів і потреб сьогодення.

5. Охарактеризовано функціонування комунального закладу «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради в контексті соціокультурних перетворень, зокрема впровадження ефективних практик національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління. Було проаналізовано заходи з національно-патріотичного виховання в Культурно-мистецькому центрі

Лип'янської селищної ради, організованих у 2021 та 2022 роках. Проаналізувавши та порівнявши заплановані заходи з національно-патріотичного виховання, було виявлено ідентичність планів на 2021 та 2022 роки, тобто жодних змін не відбулося. Однак слід пам'ятати, що сучасна аудиторія є вимогливою, її культурні потреби мають задовольнятися, а культурні послуги надаватися якісно, адже ніхто не буде відвідувати і задовольнятися одними і тими ж заходами, які будуть дублюватися з року в рік, особливо молоде покоління з високими пізнавальними запитами.

Між тим, з метою патріотичного виховання підростаючого покоління Культурно-мистецьким центром та його філіями Лип'янської громади у 2022 році та першій половині 2023 року було організовано заходи. Однак можемо спостерігати, що заплановані заходи не відповідають реалізованим, тому необхідно більш ретельно планувати, враховуючи власні ресурси та можливості, а також погрози зовнішнього середовища.

Загалом роботу клубу можна вважати задовільною, оскільки частина запланованих заходів були реалізовані, але слід ретельніше планувати розробку та впровадження сучасних форм з національно-патріотичного виховання, враховуючи власні ресурси, виклики сьогодення та потреби молодого покоління.

6. Розкрито впровадження сучасних форм роботи з національно-патріотичного виховання в «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради, серед яких віртуальні екскурсії, перегляд та обговорення фоторепортажів, театральний гурток «Театр тіней» тощо.

Також надані рекомендації стосовно впровадження в роботу гуртків нових форм, які б сприяли національно - патріотичному вихованню дітей та запропоновано реалізувати мистецький проект «Жовто-блакитна країна» для дітей, метою якого є розвиток інтересу до української культурної спадщини та виховання патріотичного духу. Завдання проекту є поглибити знання про державні символи України; навчити дітей створювати національно-патріотичні поробки; сприяти національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління через цікаве та корисне дозвілля.

В рамках проекту діти навчаться виготовляти «браслет-оберіг» у національних кольорах, створювати підставку під олівці за власним дизайном, використовуючи національні кольори та навчитися робити ляльку-мотанку «Пеленашку». А для цікавого дозвілля, спрямованого на національно-патріотичне виховання наймолодших, можна залучити їх до квест-гри, присвяченої Дню Соборності України,

Для того, щоб національно-патріотичне виховання підростаючого покоління було ефективним, необхідно впроваджувати ті нові форми, які будуть цікавими і запам'ятовуватимуться дітьми та сприятимуть їх патріотичному вихованню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агалець І. О. Національно-патріотичне виховання: вектори розвитку в освітньому просторі (аналіт. огляд). Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти : огляд. вид. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.-упоряд.: Лапаєнко С. В., Агалець І. О., Гуралюк А. Г., Закатнов Д. О., Ростока М. Л. та ін. ; наук. ред. Лапаєнко С. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 67-93. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/731384/> (дата звернення: 31.08.2023).
2. Аналізуємо нову Концепцію національно-патріотичного виховання школярів.URL : <https://naurok.com.ua/post/analizuemo-novu-konceptsiyu-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-shkolyariv>.(дата звернення : 08.08.2023).
3. Антонюк О. В. Менеджмент культурно-мистецької сфери. URL: <https://docplayer.net/58420963-Menedzhment-kulturno-misteckoyi-sferi.html> (дата звернення : 04.10.2023).
4. Бабченко Я. Ю. Мистецькі та комунікативні дії у рекламному просторі // Сценічне мистецтво : домінуючі проблеми художньо-творчих процесів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 квітня 2021 р. Київ :КНУКіМ, 2021. С. 131–135.
5. Березінська О. В. Інтеграція як одна з основних тенденцій розвитку української культури: через історію до сучасності // Культура України, 2017. Випуск 58. С. 241 – 249.
6. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
7. Вовк Т. Патріотичне виховання на музичних заняттях.URL : <https://emuzker.expertus.com.ua/10005135> (дата звернення : 08.06.2023).
8. Гарник А. З А. Квест гра до дня соборності України «Соборна наша Україна».URL : <https://naurok.com.ua/post/nacionalno-patriotichne-vihovannya-dobirka-materialiv-iz-biblioteki-na-urok>.(дата звернення : 08.04.2023).
9. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і східного партнерства. Аналітичний документ. Центр глобалістики «Стратегія XXI», Київ, 2018. 105 с.

10. Головач Н. М. Менеджмент культури в контексті сучасних соціокультурних перетворень // Хрестоматія Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2019. С. 150–157.
11. Горічева О. В. Музичне мистецтво у вихованні патріотизму школярів. Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні [Текст] : матеріали VIII обласної науково-практичної конференції (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ : Донецький ОБЛППО, 2022. 610 с.
12. Грибенюк Ю.Г. Інформатизація культурно-мистецької сфери // Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах: Матеріали науково-практичної конференції. 17 травня 2016 р., м. Київ. 2016. С. 180-183.
13. Дичковський С. І. Культурологічна підготовка менеджерів соціокультурної засобами дистанційного навчання в закладах вищої освіти // Хрестоматія Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2019. С. 207–233.
14. Джус О.В, Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в українській діаспорі. Досвід спроби переосмислення. URL : <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2016-10-doc/2016-10-st13>. (дата звернення : 03.07.2023).
15. Душкова К. М. Особливості сучасного культурного процесу в Україні на початку XXI ст. URL : http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Philosophia/58872.doc.ht (дата звернення : 03.08.2023).
16. Дячук В. П. Інноваційні підходи культурно-дозвілєвої діяльності в медійну епоху // Креативні індустрії в сучасному культурному просторі : матеріали конф., м. Київ, 26 травня 2016 року. К., 2016. С. 57–62.
17. Дячук В. П. Іміджологія. Соціальний вимір : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2017. 307 с.
18. Дячук В. П. Природа творчої особистості // Сценічне мистецтво : домінуючі проблеми художньо-творчих процесів : матеріали Міжнар. наук.- практи. конф., м. Київ, 22 квітня 2021 р. Київ : КНУКіМ, 2021. С. 117–122.
19. Зеленська Л.М. Менеджмент мистецьких фестивальних проєктів : інноваційні підходи // Креативні індустрії в сучасному культурному просторі : зб. Матеріалів Міжнар. наук.-практи. конференції, Київ, 26 травня 2016 р. Київ : НАКККіМ. 2016. С. 68-71.
20. Зеленська Л. М. Музична періодика України : сучасні тенденції та типологічні особливості (1991 – 2014 рр.) // Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів : матер.

- Міжнарод. наук. - практ. конф., 13 листопада 2014 р. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 237–246.
21. Карпова І.Г. Національно-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія : збірник / Черн. держ. технолог. ун-т. Чернігів : Чернігів. держ. техн.. унів-т, 2013. №1(2). С. 220- 223.
22. Кириленко В. І., Федоренко Т. О. Економічна природа культурних індустрій та їх продуктів // Стратегія економічного розвитку України, № 48, 2021. С. 56–67.
23. Кольбер Ф. Маркетинг у сфері культури і мистецтв; пер. з англ. Львів : Кальварія, 2014. 240 с.
24. Кондратова В., Жиган І. Патріотичне виховання учнів 5 класів засобами образотворчого мистецтва у контексті реалізації мистецької освітньої галузі державного стандарту базової середньої освіти. URL https://znaayshov.com/FR/14094/pv_2022_1-2-70-74.pdf. (дата звернення : 07.06.2023).
25. Комунальний заклад «Культурно-мистецький центр» Лип'янської сільської ради. URL : <https://lypjanska-gromada.gov.ua/komunalnij-zaklad-kulturnomisteckij-centr-lipyanskoi-silskoi-radi-15-57-09-15-04-2020/>. (дата звернення : 08.06.2023).
26. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) : дис. д-ра культурології : 26.00.06. Київ, 2018. 487 с.
27. Копієвська О. Р. Культурний капітал як компонента сучасної держави // Хрестоматія Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2019. С. 141–149.
28. Корж Г.В. Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри. Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Гуманітарний вісник ЗДІА. Харків, 2011. № 45. С. 148-156.
29. Коріняка В.В. Національно-патріотичне виховання в логопедичній роботі дошкільного закладу: методичний посібник. м. Кривий Ріг: КЗ ДНЗ (ясла-садок) КТ №33, 2017. 77 с. URL : [http://vvak.in.ua/attachments/article ...](http://vvak.in.ua/attachments/article...), 2015
30. Кравцов А.А. Національно-патріотичне виховання в країнах далекого сходу. Науковий вісник. Серія «Філософія». Харків: ХНПУ, 2018. Вип.50. С. 170-175.

31. Краєзнавча книга як складова у вихованні патріотизму. URL : <https://library.mk.ua/wpcontent/uploads/2017/05/metod.doc>. (дата звернення : 06.07.2023).
32. Культурні потреби та пріоритети сучасної української молоді. URL : <http://rys.org.ua> (дата звернення : 12.09.2023).
33. Кучин С, П. Сутність та динаміка розвитку соціально культурної інфраструктури в Україні як об'єкту державного регулювання // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 1. С. 88-92.
34. Левицька В. А., Денесюк О. А. Вплив мистецтва на формування національно-патріотичних почуттів особистості // «Молодий вчений» № 12.1 (64.1), грудень, 2018 р. С. 5-8.
35. Лихопуд О. Менеджмент культурно-мистецької сфери // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (присвяченої пам'яті професора Мазнева Григорія Євтіювича). Харків: ХНТУСГ, 2018. С. 156-158.
36. Макогон Л. Г. Роль українського музичного мистецтва у формуванні національної свідомості та патріотизму майбутніх педагогів-музикантів. Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні [Текст] : матеріали VIII обласної науково-практичної конференції (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ : Донецький ОБЛППО, 2022. 610 с.
37. Маринич Д. Роль закладів та установ культури в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді. URL : https://pechersk.kyivcity.gov.ua/files/docs/marinuch_dopovid.pdf. (дата звернення : 06.05.2023).
38. Матвіюк Н, Довідка про стан реалізації державної політики з розвитку культурного, духовного середовища, національно-патріотичного виховання населення району. URL : https://novgadm.cg.gov.ua/web_docs/33/2018/12/docs/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0%20%D0%BA%D1%83%D0%B%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%202019.doc. (дата звернення : 05.05.2023).
39. Матеріальна підтримка культурних проєктів: світовий досвід та можливості застосування в Україні : Монографія / Безгін О. І. керівн. автор. колект., Берунова Л. О., Кочарян І. С., Успенська О. Ю. Київ : Ін-т культурології нац. академ. мистецтв України, 2010. 192 с.
40. Медвідь Л., Ійбер К. Інфраструктура культури та її особливості // Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Мукачево: РВВ МДУ, 2021. С. 14-16.

41. Мельнов С.А. Менеджмент у сфері культури: навч. посіб. Одеса : Центр практичного менеджменту культури, 2006. 274 с.
42. Методичні рекомендації «Вдосконалення форм клубної роботи з національно-патріотичного виховання дітей та молоді». «Фіолетовий слон» м. Запоріжжя, 2020 р. 11 с,
43. МОН затвердило нову концепцію патріотичного виховання. URL :<https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/>.(дата звернення : 06.06.2023).
44. Музичне заняття про символи України для дошкільників. URL :
<https://oplatforma.com.ua/article/2275-muzichne-zanyattya-simvoli-ukrani>.(дата звернення : 04.08.2023).
45. Наконечна А. М. Людські потреби : поняття, види // Актуальна юриспруденція : юридичні науково-практична інтернет конференція, 14.06.2016 р. URL :
http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1299%3A14061616&catid=154%3A10616&Itemid=193&lang=ru (дата звернення : 22.06.2023).
46. Національно-патріотичне виховання в закладах клубного типу. Центр культури та дозвілля Вороновицької селищної ради. URL :<https://vomsvsr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/Prezentatsiya-TSentru-kultury-ta-dozvillya.pdf>.(дата звернення : 22.05.2023).
47. Національно-патріотичне виховання - Меджибізька громада. URL :<https://medzhybizka-gromada.gov.ua/nacionalnopatriotichne-vihovannya-15-24-09-02-04-2021/>(дата звернення : 04.04.2023).
48. Національно-патріотичне виховання у клубних закладах через народні університети, любительські об'єднання та клуби за інтересами. URL :<http://cultcenter.if.ua/natsionalno-patriotychno-vykhovannia-u-klubnykh-zakladakh-cherez-narodni-universytety-liubytelski-ob-ednannia-ta-kluby-za-interesamy/>.(дата звернення : 04.05.2023).
49. Нормативно-правова база по патріотичному вихованню. URL :<http://www.kharkivosvita.net.ua/content/36/406>.(дата звернення : 07.06.2023).
50. Оленіна О. Ю. Арт-менеджмент у соціально-культурній динаміці : навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 88 с.
51. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах. Київ : Кондор, 2009. 406 с.
52. Підставка для олівців з паперових стаканчиків. URL : <http://jak-zrobyty.pp.ua/9364-pdstavka-dlya-olvcv-z-paperovih-stakanchikv.html>.(дата звернення : 04.07.2023).

- 53.Подкуйко Н. Д., Кізнер Н. О. Маркетинг в соціально-культурній сфері : навч. посібник. Київ : ДАКККіМ, 2002. 96 с..
- 54.Поплавський М.М. Менеджер культури: підручник. Київ : Кондор, 2001. 415 с.
- 55.Почепцов Г.Г. Пабликрилейшнз: учебно-метод. пособие. Киев : Ваклер, 2000, 56 с.
- 56.Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України. URL :http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86625/.(дата звернення : 04.08.2023).
- 57.Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. №2778-17 // Офіц. Вісн. України. 2011. № 2. С. 13. Ст. 91. – (Поточ. ред. від 12.12.2012 р. на підставі № 5461-17).
- 58.Рашидова С. С. Визначення феномену і поняття «потреба» // Духовність особистості : методологія, теорія і практика. 2015. № 5. С.106.–121.
- 59.Рева Т. Гібридні загрози та гібридні війни : сутність та аспекти взаємодії. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 40, с. 186–191.
- 60.Ревко А. Культурна інфраструктура як базис розвитку соціогуманітарного простору регіонів України в умовах трансформаційної економіки // Проблеми і перспективи економіки та управління. № 3 (15), 2018. С. 130-136.
- 61.Робота клубних закладів культури з патріотичного виховання громадян та формування у молоді національної ідентичності. URL :<http://www.blp.sm.gov.ua/index.php/uk/gumanitarna-politika/kultura-mystetstvo/6575-robota-klubnikh-zakladiv-kulturi-z-patriotichnogo-vikhovannya-gromadyan-ta-formuvannya-u-molodi-natsionalnoji-identichnosti>.(дата звернення : 09.06.2023).
- 62.Свистун А.О. Трансрегіональні форми діяльності в сфері культурно-мистецького проектування // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні. Миколаїв, 2015 рік. С.94-100. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/18583> (дата звернення : 09.10.2023).
- 63.Синиця В. А. Роль та значення культурно-мистецької галузі та її вплив на підприємницьку діяльність // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2021 року. Київ : КНУТД, 2021. С. 132-134.
- 64.Скорохід Л. Формування ключових компетентностей здобувачів освіти шляхом впровадження національно-патріотичного виховання в умовах Нової української школи. URL :<https://naurok.com.ua/post/nacionalno->

- [patriotichne-vihovannya-dobirka-materialiv-iz-biblioteki-na-urok](#).(дата звернення : 04.03..2023).
65. Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні практики. Хрестоматія : навч. Методичне видання / за ред. О. Р. Копієвська, Н.О. Шевченко. Київ : НАКККІМ, 2019. 328 с.
 66. Соцька О. В. Гібридна війна через призму культури. Матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів «Дні Науки» (19-20 квітня 2018 р. м. Київ) / Укладачі: А.А. Мельниченко, О.А. Акімова, Н.С. Волицький. Київ; Одеса: Типографія «АйсПринт». С. 66-67.
 67. Станіславська К. Мистецько-видовищні форми сучасної культури : монографія. Вид. друге перероб. і доп. Київ : НАКККІМ, 2016. 352 с.
 68. Стрілько В. Українське національно-патріотичне виховання в нормативно-правових актах України. Гуманітарний Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць Переяслав-Хмельницький, 2014. вип. 33. С. 155-166.
 69. Сучасні форми роботи з дітьми дошкільного віку з формування національної самосвідомості. URL : <https://naurok.com.ua/suchasni-formi-roboti-z-ditmi-doshkilnogo-viku-z-formuvannya-nacionalno-samosvidomosti-260797.html>.(дата звернення : 11.06.2023).
 70. Схвалено Концепцію реформування системи забезпечення населення культурними послугами. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/shvaleno-konceptsiyu-reformuvannya-sistemi-zabezpechennya-naselennya-kulturnimi-poslugami> / (дата звернення : 24.01.2023).
 71. Текстовий звіт діяльності клубних закладів громади за 2021 рік. URL : <https://velykoploskivska-gromada.gov.ua/news/1644482716/>.(дата звернення : 04.04.2023).
 72. Технологічна картка виготовлення «Патріотичний браслет з атласних стрічок». URL : <https://vseosvita.ua/library/tehnologicna-kartka-vigotovlennapatriticnij-braslet-z-atlasnih-stricok-465997.html>(дата звернення : 04.07..2023).
 73. Технології виготовлення сувенірів із текстильних матеріалів. URL : <https://naurok.com.ua/tehnologi-vigotovlennya-suveniriv-iz-tekstilnih-materialiv-vigotovlennya-suveniru-pidkova-183555.html>(дата звернення : 09.06.2023).
 74. Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. URL : <https://patriotua.org>.(дата звернення : 08.06.2023).

75. Уряд затвердив першу в Україні державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року. URL :<https://dn.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-pershu-v-ukrayini-derzhavnu-cilovu-socialnu-programu-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-period-do-2025-roku>(дата звернення : 04.04.2023).
76. Федоренко О.І. Форми і засоби національно-патріотичного виховання в підготовці майбутніх правоохоронців. URL : (дата звернення : 01.06.2023).
77. Філіна Т. Культурна політика держави в системі забезпечення культурних потреб людини // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». № 9. 2021. С. 444–448.
78. Філіна Т. Маркетингова складова популяризації культурного продукту // Питання культурології, 2019. № 35 С. 77–86.
79. Шацьк: працівникам культури розповіли про патріотичне виховання молоді. URL : <https://shatsk.rayon.in.ua/news/124330-shatsk-pratsivnikam-kulturi-rozpovili-pro-patriotichne-vihovannia-molodi>. (дата звернення : 04.05.2023).
80. Шульга Р. Вплив мистецтва на вибір життєвих стратегій особи // Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. К. : ІС НАНУ, 2013. С. 393–400.
81. Шульга Р. Спроба переосмислення соціокультурної ситуації в Україні // Нова соціокультурна реальність в Україні : теорія, методологія, практика. К. : ДАКККіМ, 2008 С. 114–117.
82. Шульга Р. Художньо-культурні потреби населення України // Українське суспільство 1994-2005. Динаміка соціальних змін. К. : ІС НАНУ, 2005. С. 348–354.
83. Янковенко В. Л. Український музичний фольклор як засіб національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні [Текст] : матеріали VIII обласної науково-практичної конференції (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ : Донецький ОБЛІППО, 2022. 610 с.
84. DIY МК Браслет Фенечка зі стрічок жовто-блакитних. URL :<https://100idey.com.ua/diy-mk-braslet-fenechka-zi-strichok-zhovto-blakitnih-mk240-ua> (дата звернення : 03.06.2023).

Інтернет-джерела

85. Криза як поштовх до змін: П'єр Луїджі Сако про культуру в часи пандемії. URL : <https://gwaramedia.com/kriza-yak-poshtovh-do-zmin-p-ier-luidzhi-sakko-pro-kulturu-v-chasi-pandemii/> (дата звернення : (дата звернення : 12.04.2023)).
86. Оголошено нову програму ЄС «Креативна Європа» 2021–2027. URL : https://creativeeurope.in.ua/posts/new_creative_europe_programme (дата звернення : 04.06.2023).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

КЗ "Культурно- мистецький центр" Лип"янської сільської ради

Vladislava Zayarna · 29 авг. · 🌐

29 серпня ми згадуємо не лише тих, хто загинув в Іловайській трагедії, а й десятки тисяч полеглих захисників і захисниць України в сучасній російсько... Ещё

👍🥲 Галина Заярна и еще 15

6 коментаріев

👍 Нравится

💬 Комментировать

➦ Поделиться

👍 Нравится

💬 Комментировать

➦ Поделиться

Сценарій музичного заняття з національно-патріотичного виховання

Під супровід української народної пісні на вибір музичного керівника до музичної зали заходять діти, стають кружка і виконують музичне привітання.

Музичний керівник: Діти, я так рада вас усіх бачити! Прийшла весна, засяяло тепле сонечко, подарувавши всім квітучий настрій. А який настрій маєте ви? (Відповіді дітей.) Сьогодні наше заняття буде дещо незвичним і по-справжньому святковим. Погляньте, до нас прийшли гості — ваші однолітки й любі педагоги. А доки вас не було, я отримала ось цю велику посилку. (Ставить її на середину музичної зали.) Відкриємо її разом, поглянемо, що там? (Відповіді дітей.)

Музичний керівник із дітьми відкривають посилку і дістають атрибути української символіки: картки із зображенням українського прапора та герба, рушник, гілку калини, коровай.

Музичний керівник: Діти, допоможіть мені з'ясувати, що це за речі.

Діти: Це — символи України.

Музичний керівник: А що таке Україна?

Діти: Це країна, у якій ми народилися й живемо.

Музичний керівник: А хто з вас знає, що означає кожен із цих символів?

Перша Дитина:

Синьо-жовтий прапор маємо,

Синє — небо, жовте — жито,

Прапор свій оберігаємо,

Він святиня — знають діти.

Друга Дитина: Наш герб — тризуб,

Це зброя, слава й сила.

Третя дитина (бере гілочку калини): У народі кажуть, що без верби та калини немає України.

Четверта дитина (бере в руки коровай на вишитому рушнику): Є такий давній звичай український: коли гості приходять у наш край, на рушнику барвистому підносимо їм коровай.

Музичний керівник: Діти, а чого ще не вистачає у цій посилці?

Діти (разом): Віночка.

Музичний керівник: Молодці! Треба нам вирушити в подорож, щоби знайти квіти і викласти з них віночок. Ви згодні зі мною?

Діти (разом): Так!

Музичний керівник: Ну що ж, нумо в дорогу по музичній доріжці!

Звучить українська народна пісня на вибір музичного керівника, діти виконують музично-ритмічну вправу «Хоровод». Після цього сідають на місця, а до музичної зали заходить Україночка — перевдягнений вихователь групи.

Україночка:

Добрий день, мої малята,

Любі хлопчики й дівчата.

Добре ви хоровод водили,

Гарну квіточку заслужили.

Україночка прикріплює квіточку до магнітної дошки.

Музичний керівник: Люба Україночко, дякуємо тобі! Але нам треба багато квітів знайти, щоб викласти з них віночок.

Україночка: Ось у чому річ. Так-так. Чи є серед вас хлопчик на ім'я Гриць?

Музичний керівник: Ні, у нас немає хлопчика, якого звать Грицем. Проте ми знаємо розспівку про нього.

Діти виконують розспівку на основі української народної пісні «Грицю, Грицю, до роботи».

Музичний керівник: А тепер, діти, ми з вами пригадаємо пісню, яку вивчали на попередніх заняттях. У ній ідеться про нашу країну — Україну. Послухайте уважно і скажіть, як називається ця пісня, який характер вона має.

Діти слухають пісню «Це моя Україна», слова Анатолія Камінчука, музика Миколи Ведмедері у виконанні музичного керівника. По закінченні пісні називають її назву, розповідають, про що в ній ідеться, який характер пісні, а потім разом із музичним керівником виконують пісню.

Пісні про Україну з нотами.

Україночка: Молодці! Ви чудово співали! Мені все сподобалося, тому дарую вам ще одну квіточку.

Україночка прикріплює квіточку до магнітної дошки.

Музичний керівник: Серед наших дітей є хлопчик, який підготував для всіх музичний сюрприз — пісню, що називається «Україна». Підтримаймо його оплесками!

Діти плескають у долоні, хлопчик стає на середину музичної зали і виконує пісню «Україна», слова Ольги Яворської, музика Миколи Ведмедері.

Музичний керівник: Діти, чи сподобалася вам пісня, про що в ній ішлося? (Відповіді дітей.) А тепер пригадайте, як називається той, хто самостійно виконує пісню? (Діти: «Соліст».) А якщо пісню співає дуже багато дітей? (Діти: «Тоді це — хор».) А якщо декілька дітей? (Діти: «Вокальний ансамбль».)

Україночка: Які розумні діти! Я вважаю, ви заслуговуєте, щоб я вам подарувала ще одну квіточку.

Україночка прикріплює квіточку до магнітної дошки.

Під музику грайливого характеру до музичної зали заходить Козак — перевдягнений інструктор з фізкультури.

Козак: Доброго дня, малята! Доброго дня, шановні гості! Я козак запорізький вільного роду, слугую народу. Я дуже люблю свою Вітчизну — неньку Україну! Я проїжджав повз ваш дитячий садок на вороному коні, почув, які гарні пісні тут лунають, і вирішив зайти, щоби привітатися.

Музичний керівник: Раді ми тебе зустріти. Бачиш, як радіють діти?!

Хлопчик: Хоч іще ми малюки, та справжні хлопці — козаки!

Хлопчики виконують пісню «Козачата», слова Ольги Яворської, музика Миколи Ведмедері.

Козак: Молодці, козаки! Весело ви співали.

Україночка: За це я вам дарую ще одну квіточку.

Україночка прикріплює квіточку до магнітної дошки.

Козак: Гарно тут у вас! А хочете, я розповім вам, як раніше хлопці запрошували дівчат до танцю? (Відповіді дітей.) Так-от, перед танцем проводили гру-змагання, промовляючи такі слова: «Дуб зелений, береза біла, гарна краса, та краще — сила. Хто перший добіжить, той гоноровий». Тоді хлопці ставали в ряд і бігли до обраного дерева. Той, хто прибігав першим, отримував право першим обрати серед усіх дівчат ту, яка найбільше подобалася, і запросити її на танець. А знаєте, чому в цій грі говорили про дуба і березу? Так в народі величали хлопця та дівчину. Коли в сім'ї народжувався син, то саджали біля хати дуб, щоб хлопець був сміливим і міцним, як дуб. А коли народжувалася донька, то саджали березу, щоб дівчина була гарною і стрункою, як береза.

Музичний керівник: Козаче, то чому б тобі разом з дітьми не потанцювати?

Козак: Залюбки!

Прошу любих діточок

Розпочати наш танок!

Діти разом із Козаком танцюють «Український танок» під музичний супровід української народної пісні «Ой лопнув обруч».

Козак: Молодці! Спритно та так завзято ви танцювали! Бажаю вам щастя земного, неба голубого, хліба запашного, і щоб козацькому роду не було переводу! А мені вже час рушати далі. До побачення!

Діти прощаються з Козаком, який виходить з музичної зали.

Україночка: Ой, які ви всі радісні, діти, — справжні українці та україночки. Подарую я вам ще одну квіточку до вашого віночка.

Україночка прикріплює квіточку до магнітної дошки.

Україночка: Час вже нам пограти в якусь гру. Погляньте, які в мене є гарненькі червоні чобітки! (Показує пару чобітків.) Ці чобітки не прості, а чарівні! Хто їх взує, той весело затанцює!

Музичний керівник: За українською традицією дівчатка і хлопчики на свята, як і дорослі, вдягали свій найліпший одяг, узували чобітки, бажаючи порадувати себе й усіх довкола. Аби привернути увагу до своєї обнови, діти робили ось так. (Плескає в долоні, виставляє ногу на каблук, одночасно розводячи руки в сорони.) Або ось так. (Робить «колупалочку», дрібушечки навколо себе.)

Діти повторюють усі рухи.

Україночка: А тепер пограємо з вами, діти, у гру «Веселі чобітки».

Гра «Веселі чобітки»

Діти стають кружка. Музичний керівник обраній дитині дає пару чобітків. Діти в колі рухаються легкими підскоками під супровід української народної пісні на вибір музичного керівника, а дитина з чобітками йде поза колом. Тільки-но музика припиняє звучати, обрана дитина непомітно ставить чобітки за спиною когось із дітей. Музичний керівник чи вихователь пропонує всім дітям озирнутися і знайти чобітки. Діти кажуть: «Той, хто чобітки візьме, в коло танцювать піде!». Та дитина, за спиною якої опиняться чобітки, бере їх і йде з ними в коло, ставить поруч на підлогу і виконує імпровізовані танцювальні рухи. Усі діти підтримують її оплесками або приєднуються до імпровізованого танцю. Гру можна повторити кілька разів.

Україночка: Молодці, мені дуже сподобалося, як ви грали й танцювали, і за це я вам дарую останню квіточку до вашого віночка.

Україночка прикріплює квіточку до магнітної дошки.

Музичний керівник: Діти, погляньте, ми виклали віночок, який в Україні, за народною традицією, вважають своєрідним жіночим оберегом. Віночки виплітали з різного зілля від весни і до пізньої осені. Віночок був не лише окрасою голови дівчини, а й оберегом душі.

Дитина: Вінок Україні спітаємо, друже.

У таночку ми з ним закружляємо дружно.

Дівчатка танцюють з віночками під музику «Танок з віночками» Сергія Білобловського.

Музичний керівник: Діти, ось наше заняття добігає кінця. Чи сподобалася вам наша подорож? Що вам запам'яталося найбільше? Що нового ви дізналися на занятті? Чи сподобалося заняття нашим любим гостям-дітлахам? (Відповіді дітей.)

Україночка: Діти, я хочу подякувати всім вам за чудово проведений час! Я вірю, що ми завжди пишатимемося тим, що ми — українці. Адже хто ще в світі так, як українці, палко цінує добру пісню, запальні танці й дотепний гумор, супроводжуючи ними і працю, і дозвілля?

Хай біда і горе минають ваш дім,

Доброго здоров'я зичу вам усім.

Здоров'я і щастя всій нашій родині,

А цвіту і плоду — нашій Україні.

Під супровід української народної пісні на вибір музичного керівника діти виходять із музичної зали.

Реквізит

1. Магнітна дошка.
2. Посилка.
3. Атрибути української символіки:
 - прапор;
 - герб;
 - вишитий рушник;
 - гілочка калини;
 - коровай;
 - віночки;
 - шаблони квітів;
 - чобітки червоного кольору.

Музичний матеріал

Українська народна пісня «Грицю, Грицю, до роботи» пісня «Це моя Україна», слова А. Камінчука, музика М. Ведмедері пісня «Україна», слова О. Яворської, музика М. Ведмедері пісня «Козачата», слова О. Яворської, музика М. Ведмедері українська народна мелодія «Ой лопнув обруч», «Танок з віночками» музика С. Білобловського [44].